

**Parādu atgūšanas pakalpojuma sniedzēju
nozares risku novērtējums
2017. - 2019.gads**

**Patērētāju tiesību aizsardzības centrs
Rīga, 08.04.2020.**

Saturs

1. Ievads.....	3
2. Parādu atgūšanas Pakalpojumu sniedzēju nozares raksturojums un ievainojamība.....	6
2.1. Pakalpojuma sniedzēju skaits	6
2.2. Parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzēja klienta profils.	7
2.3. Kopējais nozares apgrozījums.	8
2.4. Skaidras naudas norēķini.	9
3. NILLTPFN tiesiskā regulējuma vispusīgums	10
4. Uzraudzības pasākumu efektivitāte	13
5. Administratīvo sankciju pieejamība un piemērošana	15
6. kriminālsodu pieejamība un piemērošana	16
7. Darbības uzsākšanas kontrole un efektivitāte.....	17
8. Nozares darbinieku integritāte.....	18
9. Nozares darbinieku zināšanas par NILLTPFN.....	20
10. Atbilstības funkcijas / IKS efektivitāte.....	22
11. darījumu uzraudzība un ziņošana par aizdomīgiem darījumiem	24
12. Pieejamība un piekļuve informācijai par patiesajiem labuma guvējiem	26
13. Uzticamas identifikācijas infrastruktūras un neatkarīgu informācijas avotu pieejamība	28

1. IEVADS

Izmantotā metodoloģija

Parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēju nozares noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas (NILLPF) riska vērtējums par periodu 2017.-2019.gads veikts atbilstoši Pasaules Bankas izstrādātajai nefinanšu sektora metodoloģijai¹, vērtējot nozares ievainojamību, kā arī iegūto informāciju no parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēju sektora, aptaujājot un saņemot informāciju no Patērētāju tiesību aizsardzības centra (PTAC) licencētajiem ārpustiesas parādu atgūšanas pakalpojuma sniedzējiem un iegūstot informāciju no Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra (LR UR). Darba grupa analizēja un vērtēja parādu atgūšanas pakalpojumus sniedzēju ievainojamības faktorus atbilstoši Pasaules Bankas metodoloģijai un tiem piešķirtais novērtējums tika ievadīts MS Excel rīkā parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju nozares riska noteikšanai. Nozares ievainojamības faktori, kas attiecas uz noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas (NILL) novēršanas kontroles kvalitāti un efektivitāti (3. – 13.punkts) tiek vērtēti 11 līmeņu vērtību skalā no 0 līdz 1, kur 0 nozīmē neeksistējošu, bet 1 teicamu ievainojamības samazinošo faktoru ietekmi. Līdz ar to ievainojamības faktora augstāks vērtējums samazina nozares ievainojamību, savukārt, zemāks vērtējums palielina nozares ievainojamību. Savukārt, vērtējot nozares parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēju nozares ievainojamību (2.1. – 2.4.apakšpunkts) vērtējums atbilstoši metodoloģijai tiek vērtēts otrādi, proti, vērtējums “zems” nozares ievainojamības līmeni samazina, savukārt vērtējums “augsts” – palielina.

PTAC nav pieejami dati, lai veiktu kvalitatīvu nozares riska vērtējumu par 2017.gadu (izņemot vērtējumu par parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju kopējo nozares apgrozījumu un aktīvu kopsummu uz 2017.gada 31.decembri), ņemot vērā, ka parādu atgūšanas pakalpojuma sniedzēji par Noziedzīgi iegūtu līdzekļu un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma (NILLTPFNL) subjektiem kļuva 2017.gada 9.novembrī un iepriekš šāds novērtējums nebija jāveic.

Līdz ar to nozares riska vērtējumā iekļauta informācija, kas saņemta no PTAC licencētajiem parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzējiem 2018.gadā, veicot parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju neklātienes uzraudzību, kā arī PTAC 2019.gada neklātienes un klātienes pārbaudēs konstatēto.² Parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju nozares riska novērtējums un piešķirtais vērtējums par 2017.-2018.gadu, t.sk., katrā no ievainojamības faktoriem, pārrunāts ar Latvijas Ārpustiesas parādu piedzinēju asociāciju³.

¹ Vairāk informācijas pieejams: <https://www.worldbank.org/en/topic/financialsector/brief/antimoney-laundering-and-combating-the-financing-of-terrorism-risk-assessment-support>

² Novērtējuma izstrādei tika izmantota uzraudzības ietvaros 2018.gadā informācijas pieprasījumu un veiktās aptaujas ietvaros iegūtā informācija un dati, kā arī 2020.gada janvārī veiktā PTAC licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju aptauja (Aptauja), kā arī secinājumi par PTAC neklātienes un klātienes pārbaudēs konstatēto un PTAC izstrādātā riska novērtējuma matrica. Tāpat parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju nozares NILLTPF riska novērtējuma izstrādē izmantoti: Otrais nacionālais NILLTF risku novērtēšanas ziņojums un Nacionālais terorisma finansēšanas un proliferācijas finansēšanas risku ziņojums par 2017.-2018.gadu, Sektoru noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas risku novērtējums (2017.-2018.), PTAC izstrādātais Parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju nozares risku novērtējums 2017/2018.gads, Moneyval 5.kārtas 2019.gada ziņojumu par Latviju.

³ Tikšanās ar Latvijas Ārpustiesas parādu piedzinēju asociāciju 2019.gada 13.martā

Kopsavilkums

Atbilstoši izmantotajai metodoloģijai, izvērtētajai informācijai un ievērojot Otrajā nacionālajā NILLTF risku novērtēšanas ziņojumā (NRA)⁴ konstatēto draudu līmeni, kopējais **NILL risks** parādu ārpustiesas atgūšanas pakalpojumu sniedzēju nozarē 2017.-2019. gadā vērtējams kā vidēji zems.

Attēls Nr.1

		Nozares NILL risks				
Nozares draudi	Augsts (A)					
	Vidēji augsts (VA)					
	Vidējs (V)					
	Vidēji zems (VZ)					
	Zems (Z)			X		
		Z	VZ	V	VA	A
		Nozares ievainojamība				

Parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji atgūst parādus, iegūstot prasījuma tiesības cesijas ceļā, vai arī pamatojoties uz ar kreditoru noslēgtu pilnvarojuma (inkasso) līgumu. Gadījumā, ja parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzējs atgūst parādus pamatojoties uz pilnvarojuma līgumu, parādnieks var veikt parāda apmaksu gan kreditoram, gan parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējam. Saņemtos maksājumus parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējs, atbilstoši savstarpēji noslēgtā līguma noteikumiem, pārskaita kreditoram.

Galvenie NILL draudu aspekti nozarei ir:

- ✓ Gadījumi, kad parādu atgūšanas pakalpojuma sniedzējs var tikt izmantots NILL shēmā, kad līgums, no kura izriet prasījuma tiesības pret parādnieku, ir fiktīvs un noslēgts starp kreditoru un parādnieku ar mērķi veikt NILL, t.sk., NILL risks vērtējams kā paaugstināts, ja kreditors un/vai parādnieks ir ārvalstnieks;
- ✓ Parādu portfeļu pirkšana/pārdošana cesijas ceļā, veidojot sarežģītu darījumu shēmu;
- ✓ Parādu parādnieka vietā atmaksā trešā persona;
- ✓ Parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju piesaistītais finansējums parādu portfeļu iegādei cesijas ceļā (neskaidra līdzekļu izcelsme);
- ✓ Parāds tiek atmaksāts skaidrā naudā⁵.

Galvenie ievainojamības aspekti nozarei ir:

- ✓ Nozares uzņēmumu neviennozīmīgā izpratne par NILL TPF riskiem, to izvērtējumu, iekšējo kontroles sistēmu (IKS) nepieciešamību un efektīvu darbību uzņēmumā.

⁴ https://www.fid.gov.lv/images/Downloads/useful/NRA_LV_FINAL.pdf

⁵ Atbilstoši Aptaujas datiem 2019.gadā neviens PTAC licencētais parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējs nepieņēma maksājumus skaidrā naudā. Atsevišķi viens parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējs norādīja, ka lai arī 2019.gadā nepieņēma maksājumus skaidrā naudā, tomēr šādu iespēju neizslēdza.

Terorisma un proliferācijas finansēšana

Terorisma finansēšana ir jebkādā veidā iegūtu finanšu līdzekļu vai citas mantas tieša vai netieša vākšana vai nodošana ar mērķi tos izmantot, vai zinot, ka tie tiks pilnīgi vai daļēji izmantoti, lai finansētu terorismu vai jebkuru citu darbību, kas minētas NILLTPFNL 5.panta trešajā daļā.

Proliferācijas finansēšana ir jebkādā veidā iegūtu finanšu līdzekļu vai citas mantas tieša vai netieša vākšana vai nodošana ar mērķi tos izmantot, vai zinot, ka tie tiks pilnīgi vai daļēji izmantoti, lai finansētu masveida iznīcināšanas ieroču izgatavošanu, glabāšanu, pārvietošanu, lietošanas vai izplatīšanu⁶.

Gadījumos, kad parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējs atgūst parādu pamatojoties uz pilnvarojuma līgumu, parādnieki var veikt maksājumus gan parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējam, gan kreditoram. Saņemtos maksājumus, atbilstoši savstarpēji noslēgtā līguma noteikumiem, parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējs pārskaita kreditoram. Iegādājoties parādu portfeli cesijas ceļā, parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējs norēķinās ar sākotnējo kreditoru. Līdz ar to, lai gan teorētiski pastāv iespēja, ka kreditors varētu izmantot no parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēja saņemtos naudas līdzekļus terorisma finansēšanai, praksē šādas situācijas iespējamība ir neliela, tā kā pēc būtības kreditors vēršas pie parādu atguvēja nevis lai iegūtu līdzekļus, bet gan lai daļēji vai pilnībā atgūtu parādu no saviem klientiem, kam kreditors savas saimnieciskās darbības ietvaros ir sniedzis kādu pakalpojumu vai pārdevis preci.

Līdz ar to parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju nozarei piemītošais **terorisma un proliferācijas finansēšanas** riska līmenis vērtējams kā **zems**.

Starptautisko un nacionālo sankciju prasību ievērošana

Sankcijas ir pret valsti, režīmu, vienību vai personu (fizisku vai juridisku) vērsti pasākumi par starptautisko tiesību pārkāpumiem, visbiežāk – pret konkrētām personām, grupām, vienībām ar uzdevumu mainīt to uzvedību⁷.

Galvenie draudu aspekti nozarei:

- ✓ Parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju piesaistītais finansējums parādu portfeļu iegādei cesijas ceļā;
- ✓ Sadarbība ar klientu, kura patiesā labuma guvējam ir noteiktas sankcijas.

Galvenie ievainojamības aspekti nozarei:

- ✓ Izpratne par starptautiskajām un nacionālajām sankcijām un to attiecināmību uz parādu atgūšanas pakalpojumu sniegšanas nozari;
- ✓ Nepilnīgi izstrādāta iekšējās kontroles sistēma, klientu datu bāzes pārbaudes biežums pret sankciju sarakstiem.

⁶ NILLTPFNL 5.panta piektā daļa

⁷ Ārlietu ministrijas Informatīvais materiāls (vadlīnijas) sankciju efektīvai ieviešanai Latvijā, skat.: https://www.mfa.gov.lv/images/-relizes/AM_sankciju_vadlinijas.pdf

2. PARĀDU ATGŪŠANAS PAKALPOJUMU SNIEDZĒJU NOZARES RAKSTUROJUMS UN IEVAINOJAMĪBA

Latvijā parādu atgūšanas pakalpojuma sniedzējs ir tiesīgs atgūt parādus no fiziskām personām (patērētājiem), ja atbilstoši normatīvo aktu prasībām ir saņēmis speciālo atļauju (licenci) parādu atgūšanas pakalpojuma sniegšanai, kuru izsniedz PTAC.

Parādu ārpustiesas atgūšanas nozarē darbojas dažāda lieluma kapitālsabiedrības, t.sk. kapitālsabiedrības, kuru dalībnieki ir ārvalstu kapitālsabiedrības. Paralēli ārpustiesas parādu atgūšanas pakalpojuma sniegšanai atsevišķas kapitālsabiedrības sniedz arī cita veida pakalpojumus, piemēram, (juridiskos pakalpojumus, kreditēšanas pakalpojumus juridiskām personām, datu apstrādes pakalpojumus, kredītinformācijas, apgrūtināto aktīvu pārvaldības, zvanu centra, nekustamo īpašumu pārvaldības u.c. pakalpojumus).

Parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēji atgūst parādus pamatojoties uz pilnvarojuma (inkasso) līgumu vai cesijas darījuma rezultātā. Pilnvarojuma līguma gadījumā parādnieks var veikt maksājumu gan parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzējam, gan pašam kreditoram. Līdz ar to gadījumos, kad maksājums ir veikts kreditoram, parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzējam ir ierobežotas iespējas noskaidrot, kas ir veicis parāda nomaksu, proti, vai tas ir bijis pats parādnieks vai cita persona, cik un kādi maksājumi ir veikti, vai maksājums saņemts kā pārskaitījums, vai samaksa veikta skaidrā naudā.

2.1. Pakalpojuma sniedzēju skaits

Piešķirtais vērtējums – Vidējs

2017.gadā Latvijā darbojās 29 ārpustiesas parādu atgūšanas pakalpojuma sniedzēji (komersanti), kuri saņēmuši PTAC izsniegto speciālo atļauju (licenci), tostarp 4 jauni pakalpojuma sniedzēji, kuri licenci saņēma 2017.gadā.⁸

2018.gadā 4 parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzēji izteica vēlmi anulēt tiem izsniegtās licences, bet PTAC no jauna izsniedza licences 5 nozares uzņēmumiem. Tādējādi, 2018.gadā Latvijā darbojās 32 licencēti parādu atgūšanas pakalpojuma sniedzēji.

2019.gadā tika anulētas 4 licences, t.sk., 3 gadījumos pamatojoties uz parāda atgūšana pakalpojumu sniedzēja iesniegumu par speciālās atļaujas (licences) anulēšanu un 1 gadījumā speciālā atļauja (licence) anulē, jo komersanta darbībā tika konstatēti būtiski pārkāpumi. Savukārt, no jauna 2019.gadā tika izsniegtas 3 licences, kā arī veikta 13 spēkā esošu speciālo atļauju (licenču) pārreģistrācija. Vienā gadījumā pieņemts lēmums atteikt speciālās atļaujas (licences) pārreģistrāciju. Līdz ar to uz 2019.gada 31.decembri bija spēkā 29 speciālās atļaujas (licences) parāda atgūšanas pakalpojumu sniegšanai.

Detalizēta informācija par parādu ārpustiesas atgūšanu nozaru griezumā pieejama Pārskatā par ārpustiesas parādu atgūšanas sektoru 2017.gadā⁹ (Pārskats par 2017.gadu) un Pārskatā par ārpustiesas parādu atgūšanas sektoru 2018.gadā¹⁰ (Pārskats par 2018.gadu).

⁸ http://www.ptac.gov.lv/sites/default/files/parskats_par_arpusties_paradu_atgusanas_sektoru_2017_ptac_2.pdf

⁹ <http://www.ptac.gov.lv/lv/content/statistika-par-arpustiesas-paradu-atgusanas-sektoru>

¹⁰ http://ptac.gov.lv/sites/default/files/parskats_par_arpustiesas_paradu_atgusanas_sektoru_2018.pdf

2.2. Parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzēja klienta profils.

Piešķirtais vērtējums – Zems

Parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzēju darbību Latvijā reglamentē Parādu ārpustiesas atgūšanas likums (PĀAL), kas paredz kārtību, kādā tiek veikta ārpustiesas parāda atgūšana no fiziskām personām - patērētājiem. Parādu ārpustiesas atgūšanai no juridiskām personām speciāla regulējuma nav.

Atbilstoši PĀAL 1.panta 3.punktam parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējs ir persona, kura savas komercdarbības vai profesionālās darbības ietvaros atgūst parādu kreditora vārdā vai uzdevumā.

Saskaņā ar NILLTPFNL 1.panta 4.punktu klients ir juridiskā vai fiziskā persona vai juridisks veidojums, vai šādu personu apvienība, vai veidojumu apvienība, kuram likuma subjekts sniedz pakalpojumu vai pārdod preci.

Līdz ar to parādu atgūšanas pakalpojuma sniedzēju klienti NILLTPFNL kontekstā ir to sadarbības partneri, proti, pārsvarā juridiskas personas¹¹ - kredītiestādes, patērētāju kreditēšanas pakalpojuma sniedzēji, elektronisko sakaru pakalpojumu sniedzēji, preču un pakalpojumu sniegšanas nozares, kā arī citu nozaru pārstāvji (t.sk., arī tādu nozaru pārstāvji, kuri ir NILLTPFNL subjekti un to darbības uzraudzību NILLTPFNL ietvarā veic arī citas uzraugošās iestādes), kas izmanto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju pakalpojumus, lai atgūtu parādus no saviem klientiem.

Parādu ārpustiesas atgūšanas pakalpojumu sniedzēji atgūst parādus pamatojoties uz ar klientu (kreditoru) noslēgtu pilnvarojuma (inkasso) līgumu, vai iegūstot prasījuma tiesības pret parādniekiem.

No 26 PTAC licencētiem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem, kam 2019.gadā bija spēkā esoša speciālā atļauja (licence) parāda atgūšanas pakalpojumu sniegšanai:

- 1) 8 komersanti atguva parādus tikai noslēdzot pilnvarojuma (inkasso) līgumus ar klientiem;
- 2) 7 komersanti atguva parādus tikai iegādājoties parādu portfeļus cesijas ceļā;
- 3) 11 komersanti atguva parādus gan noslēdzot pilnvarojuma (inkasso) līgumus ar klientiem, gan iegādājoties parādu portfeļus cesijas ceļā.

Atbilstoši Pārskatam par 2017.gadu, parāda atgūšanai no patērētājiem 2017.gadā PTAC licencētajiem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem tika nodotas 164 383 parādu lietas par kopējo summu 805,710 milj. eiro, savukārt 165 092 parādu lietas par kopējo summu 62,399 milj. eiro tika nodotas uz pilnvarojuma pamata. PTAC kā patērētāju tiesību uzraudzības iestāde līdz grozījumiem NILLTPFNL datus par parādu atgūšanu no juridiskām personām neapkopoja.

Savukārt atbilstoši Pārskatam par 2018.gadu, parāda atgūšanai no:

1. patērētājiem 2018.gadā PTAC licencētajiem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem cesijas ceļā tika nodotas atgūšanai 217 340 parādu lietas par kopējo summu 194,774 milj. eiro, savukārt 187 492 parādu lietas par kopējo summu 58,324 milj. eiro tika nodotas parādu atgūšanai uz pilnvarojuma (inkasso) līguma pamata;
2. juridiskām personām 2018.gadā PTAC licencētajiem parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem tika nodotas 106 230 parādu lietas par kopējo summu 286,207 milj. eiro,

¹¹ Atbilstoši Aptaujas rezultātiem 15 parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji ir norādījuši, ka tiem ir klienti – fiziskas personas.

t.sk., cesijas ceļā 262,843 milj. eiro un pamatojoties uz pilnvarojuma (inkasso) līgumu 23,364 milj. eiro).

Pēc provizoriskajiem datiem 2019.gadā¹² PTAC licencētajiem ārpustiesas parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem parāda atgūšanai no:

1. patērētājiem cesijas ceļā no jauna tika nodotas atgūšanai 226 719 parādu lietas par kopējo summu 175,678 milj. eiro, savukārt 270 861 parādu lietas par kopējo summu 70,939 milj. eiro tika nodotas parādu atgūšanai uz pilnvarojuma (inkasso) līguma pamata;
2. juridiskām personām tika nodotas atgūšanai pavisam 81 837 parādu lietas par kopējo summu 356,012 milj. eiro, t.sk., cesijas ceļā 350,035 milj. eiro un pamatojoties uz pilnvarojuma līgumu 18,887 milj. eiro).

No 26 PTAC licencētajiem parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem 11 komersanti atgūst parādus tikai no parādniekiem – fiziskām personām, savukārt, 15 komersanti atgūst parādus gan no fiziskām, gan no juridiskām personām¹³.

Atbilstoši PTAC rīcībā esošai informācijai par 2018.gadu:

- 1) 4 no 26 licencētajiem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem sadarbojās tikai ar saistītajiem uzņēmumiem;
- 2) 14 no 26 licencētajiem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem sadarbojās ar LR reģistrētām juridiskām personām un saistītajiem uzņēmumiem;
- 3) 6 no 26 licencētajiem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem sadarbojās ar klientiem – juridiskām personām, kas saistītie uzņēmumi, LR reģistrētiem uzņēmumiem vai citā Eiropas Savienības (ES) dalībvalstī reģistrētiem uzņēmumiem;
- 4) tikai 2 no 26 PTAC licencētajiem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem sadarbojās ar klientiem, kas nav LR vai Eiropas Savienībā reģistrētas juridiskas personas

2.3. Kopējais nozares apgrozījums.

Piešķirtais vērtējums - Vidējs

Saskaņā ar LR UR pieejamajiem datiem, kurus par 2017.gadu LR UR iesnieguši 25 no 27 licencētajiem tirgus dalībniekiem, nozares licencēto dalībnieku kopējais apgrozījums 2017.gadā bija 14,272 milj. eiro, savukārt aktīvu kopsumma sastādīja 59,473 milj. eiro. 2018.gadā 30 PTAC licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju kopējais apgrozījums bija 33,587 milj. eiro, savukārt aktīvu kopsumma sastādīja 101,468 milj. eiro.¹⁴ Ievērojamās izmaiņas nozares apgrozījuma un aktīvu kopsummas pieaugumā skaidrojamas ar to, ka 2018.gadā PTAC speciālo atļauju (licenci) saņēma vairāki jauni tirgus dalībnieki. Par 2019.gadu šie dati PTAC vēl nav pieejami.

Atbilstoši PTAC apkopotajiem datiem Pārskatā par 2017.gadu kopskaitā ārpustiesas parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzējiem tika nodotas atgūšanai 329 475 patērētāju parādu piedziņas lietas par kopējo summu 868,108 milj. eiro. Dati par parādu ārpustiesas atgūvējiem nodotu parādu lietu skaitu un summu no juridiskajām personām 2018.gadā netika apkopoti.

¹² Provizoriskie dati. Detalizēta informācija par 2019.gadā PTAC licencētajiem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem nodotajiem parādu portfeliem būs pieejama PTAC Pārskatā par ārpustiesas parādu atgūšanas sektoru 2019.gadā, kas šobrīd tiek izstrādāts un pēc apstiprināšanas tiks publicēts PTAC mājas lapā.

¹³ Aptaujas dati par 2019.gadu.

¹⁴ Atbilstoši LR UR pieejamajiem datiem, ko iesnieguši 30 no 31 licencētajiem tirgus dalībniekiem.

2018.gadā kopskaitā PTAC licencētajiem ārpustiesas parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem tika nodotas atgūšanai 404 832 patērētāju parādu piedziņas lietas par kopējo summu 253,098 milj. eiro un 106 230 juridisko personu parādu lietas par kopējo summu 58,324 milj. eiro.

Savukārt pēc provizoriskajiem datiem 2019.gadā PTAC licencētajiem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem tika nodotas atgūšanai 497 580 patērētāju parādu piedziņas lietas par kopējo summu 246,617 milj. eiro un 81 837 juridisko personu parādu lietas par kopējo summu 350,035 milj. eiro.

Licencēto parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzēju vidū ir gan lielāki, gan mazāki uzņēmumi, kā arī uzņēmumi, kuru dalībnieki ir ārvalstu uzņēmumi. Tā kā nav pieejama un analizēta informācija par tiem pakalpojumu sniedzējiem, kuri sniedz līdzīgus pakalpojumus (piemēram, juridisko pakalpojumu sniedzēji, parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji, kas atgūst parādus tikai no juridiskām personām, advokātu biroji u.c.), konkrētās nozares nozīmi valsts ekonomikā ir grūti novērtēt. Tomēr, ievērojot, ka parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju pārvaldītais parādu portfelis ik gadu palielinās un to, ka parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju darbība veicina civiltiesisko attiecību stabilitāti gan finanšu, gan nefinanšu sektorā, uzskatāms, ka nozares nozīme valsts ekonomikā vērtējama kā vidēji būtiska.

2.4. Skaidras naudas norēķini.

Piešķirtais vērtējums – Zems

Atbilstoši PTAC rīcībā esošai uzraugāmo licencēto parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēju sniegtajai informācijai par skaidras naudas norēķiniem:

1. 2017.-2018.gadā maksājumus no parādniekiem skaidrā naudā pieņēma 3 no 27 parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem¹⁵;
2. 2019.gadā maksājumus skaidrā naudā nepieņēma neviens no 26 parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem¹⁶. Atsevišķi viens parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējs norādīja, ka lai arī 2019.gadā nepieņēma maksājumus skaidrā naudā, tomēr šādu iespēju neizslēdza.

Ievērojot, ka 2019.gadā neviens no PTAC licencētajiem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem nepieņēma maksājumus no parādniekiem skaidrā naudā, secināms, ka nozares NILL ievainojamības līmenis 2019.gadā ir būtiski samazinājies.

¹⁵ Atbilstoši PTAC 2018.gada 24.aprīļa aptaujas rezultātiem.

¹⁶ Atbilstoši PTAC 2020.gada 28.janvāra Aptaujas rezultātiem.

3. NILLTPFN TIESISKĀ REGULĒJUMA VISPUSĪGUMS

Piešķirtais vērtējums - Augsts (0,7)

Parādu ārpustiesas atgūšanas pakalpojumus sniedzēju darbību Latvijā regulē speciālais nozares normatīvais akts, proti, PĀAL, kas stājās spēkā 2012.gada 11.decembrī, kā arī 2013.gada 29.janvārī pieņemtie Ministru kabineta noteikumi Nr.64 “Parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzēju licencēšanas kārtība” (MK Noteikumi Nr.64), kas nosaka, ka parādu atgūšanas pakalpojuma sniedzējam, ja tas saimnieciskās vai profesionālās darbības ietvaros atgūst parādus no patērētājiem, t.sk., arī cesionāram, kas prasījuma tiesības uz cesijas pamata ieguvis savas saimnieciskās vai profesionālās darbības ietvaros, ir pienākums saņemt speciālo atļauju (licenci) parādu atgūšanas pakalpojuma sniegšanai, kuru izsniedz PTAC.

Secīgi pēc NILLTPFNL grozījumu spēkā stāšanās 2017.gada 9.novembrī, 2018.gada 27.februārī tika veikti grozījumi MK Noteikumos Nr.64, nosakot, ka lai saņemtu speciālo atļauju (licencei), parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzējam, jāizveido iekšējās kontroles sistēma, ievērojot NILLTPFNL noteiktās prasības. Minētā prasība stājās spēkā 2019.gada 1.janvārī, savukārt 2017.-2018.gadā speciālās atļaujas (licences) saņemšanai normatīvie akti vēl neparedzēja papildus prasības NILLTPFN jomā.

Papildus prasības NILLTPFN jomā PTAC licencētajiem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem nosaka 2018.gada 13.novembra Ministru kabineta noteikumi Nr. 705 “Noteikumi par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas prasībām patērētāja kreditēšanas un parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem” (MK noteikumi Nr.705), kas stājās spēkā 2019.gada 1.janvārī. MK noteikumi Nr.705 nosaka:

- ✓ prasības risku pārvaldīšanas iekšējās kontroles sistēmai;
- ✓ prasības attiecībā uz NILLTPFN apmācībām;
- ✓ prasības parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzēja klientu risku novērtēšanai;
- ✓ klientu izpētes kārtību un prasības;
- ✓ klientu padziļinātās izpētes minimālo apjomu;
- ✓ darījumu uzraudzību;
- ✓ tehnoloģisko risinājumu ieviešanas un pilnveidošanas prasības.

Vienlaikus nozari reglamentē arī citi normatīvie akti NILLTPFN jomā:

- ✓ Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likums (Sankciju likums);
- ✓ likuma “Par nodokļiem un nodevām” 22.² pants¹⁷;
- ✓ 2016.gada 22.marta Ministru kabineta noteikumi Nr. 162 “Noteikumi par kārtību, kādā Valsts ieņēmumu dienestam sniedzami ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem”;
- ✓ 2016.gada 15.jūlija Ministru kabineta noteikumi Nr. 468 “Starptautisko un nacionālo sankciju izpildes kārtība”;
- ✓ 2018.gada 3.jūlija Ministru kabineta noteikumi Nr. 392 “Kārtība, kādā Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas likuma subjekts veic klienta neklātienas identifikāciju”;
- ✓ 2019.gada 2.jūlija Ministru kabineta noteikumi Nr.281 “Noteikumi par neparasta darījuma pazīmju sarakstu un kārtību, kādā sniedzami ziņojumi par neparastiem vai

¹⁷ Ziņojumu sniegšana Valsts ieņēmumu dienestam (VID) par tādiem konstatētiem aizdomīgiem darījumiem, kas atbilst kādai no minētajā pantā norādītajām aizdomīguma pazīmēm nodokļu jomā.

- aizdomīgiem darījumiem” (MK Noteikumi Nr.281). kas bija spēkā no 2019.gada 10.jūlija līdz 2019.gada 17.decembrim¹⁸;
- ✓ 2019.gada 27.augusta Ministru kabineta noteikumi Nr.407 “Noteikumi par sliekšņa deklarācijas iesniegšanas kārtību un saturu” (spēkā no 2019.gada 17.decembra);
 - ✓ 2019.gada 27.augusta Ministru kabineta noteikumi Nr.408 “Noteikumi par kārtību, kādā sniedzami ziņojumi par aizdomīgiem darījumiem” (MK Noteikumi Nr.408), kas stājās spēkā 2019.gada 17.decembrī;
 - ✓ 2019.gada 27.augusta Ministru kabineta noteikumi Nr.406 “Noteikumi par informācijas apjomu, ko sniedz Valsts ieņēmumu dienests par politiski nozīmīgām personām, un tās pieprasīšanas, izsniegšanas un glabāšanas kārtību” (spēkā no 2019.gada 1.novembra).

NILLTPFNL paredz:

- 1) visiem likuma subjektiem veikt NILLTPF risku novērtējumu, lai noskaidrotu, novērtētu, izprastu un pārvaldītu savai darbībai un klientiem piemītošos NILLTPF riskus. Veicot risku novērtējumu un izstrādājot iekšējās kontroles sistēmu, parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējam kā NILLTPFNL subjektam ir pienākums ņemt vērā sekojošos risku ietekmējošos apstākļus:
 1. klienta risku, kas piemīt klienta juridiskajai formai, īpašnieku struktūrai, klienta vai klienta PLG saimnieciskajai vai personiskajai darbībai;
 2. valsts un ģeogrāfisko risku, proti, risku, ka klients vai klienta PLG ir saistīts ar valsti vai teritoriju, kuras ekonomiskie, sociālie, tiesiskie vai politiskie apstākļi var liecināt par valstij piemītošu augstu NILL vai terorisma un proliferācijas finansēšanas risku;
 3. klienta izmantoto pakalpojumu un produktu risku, proti, risku, ka klients var attiecīgo pakalpojumu vai produktu izmantot NILL vai terorisma un proliferācijas finansēšanai;
 4. pakalpojumu un produktu piegādes kanālu risku, kas saistīts ar veidu (kanālu), kādā klients pakalpojumu vai produktu iegūst un izmanto.
- 2) pamatojoties uz NILLTPF risku novērtējumu un ievērojot NILLTPFN normatīvajos aktos noteiktās prasības, parāda atgūšanas pakalpojumus sniedzējiem izstrādāt iekšējās kontroles sistēmu, paredzot kārtības kā tiek novērtēts un pārskatīts klientam piemītošais NILLTPF risks, kā un kādā apjomā pamatojoties uz klientam noteikto NILLTPF riska līmeni ir veicama klienta izpēte, klienta darījumu uzraudzība, aizdomīgu darījumu atklāšanas kārtību, t.sk., paredzot atturēšanos no šādu darījumu veikšanas, ziņošanu par aizdomīgiem (līdz 2019.gada 17.decembrim arī par neparastiem) darījumiem un sliekšņa deklarāciju iesniegšanu, darbinieku pienākumus, tiesības un atbildību, dokumentu un informācijas uzglabāšanu, politiku un procedūru pārskatīšanas kārtības.

2019.gada 13.jūnijā tika veikti būtiski grozījumi NILLTPFNL, t.sk. cita starpā NILLTPFNL subjektiem paredzot sekojošus pienākumus un tiesības:

- ✓ iegūt informāciju no LR UR par juridisko personu dalībniekiem un PLG¹⁹;
- ✓ likumā noteikto pienākumu izpildei par maksu iegūt informāciju no VID reģistriem, Sodu reģistra, Valsts vienotās datorizētās zemesgrāmatas, Transportlīdzekļu un to vadītāju valsts reģistra un Iedzīvotāju reģistra;

¹⁸ Laika periodā no 2018.gada 1.maija līdz 2019.gada 29.jūnijam spēkā bija 2017.gada 14.novembra Ministru kabineta noteikumi Nr. 674 “Noteikumi par neparasta darījuma pazīmju sarakstu un kārtību, kādā sniedzami ziņojumi par neparastiem vai aizdomīgiem darījumiem” (MK Noteikumi Nr.674)

¹⁹ Kopš 07.01.2020., kad stājās spēkā grozījumi likumā “Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru”, LR UR ziņas un dokumentus, kas iekļauti reģistrācijas lietas publiskajā daļā, t.sk., informāciju par juridisko personu PLG, tiešsaistes datu pārraides režīmā sniedz bez maksas. Minētās ziņas un dokumenti bez maksas pieejami tīmekļvietnē info.ur.gov.lv.

- ✓ izstrādāt kārtību, kā novērtēt par NILLTPFNL prasību ievērošanu atbildīgos darbiniekus, t.sk., arī no augstākās vadības, kā arī nosaka minimālās prasības, kādām jāatbilst par NILLTPFN jomu atbildīgajam darbiniekam vai pretendentam;
- ✓ izstrādāt procedūru par atbildīgā darbinieka pilnvaru un pienākumu sadali, kā arī kārtību, kādā tiek nodrošināta par NILLTPFN atbildīgā darbinieka darbības uzraudzība.

Tāpat ar minētajiem NILLTPFNL grozījumiem ir noteikts, kādi ir veicamie padziļinātās izpētes pasākumi un papildus izdalīti pasākumi, kas veicami uzsākot darījuma attiecības vai darījuma attiecību laikā konstatējot, ka klients ir no augsta riska trešās valsts, kā arī ir veiktas izmaiņas attiecībā uz ziņojumu sniegšanu Finanšu izlūkošanas dienestam (FID), proti, ar 2019.gada 17.decembri, kad stājās spēkā grozījumi, kas turpmāk paredz NILLTPFNL subjektiem pienākumu sniegt FID sliekšņa deklarāciju, savukārt ziņojumi jāsniedz tikai par aizdomīgiem darījumiem²⁰.

Ar 2019.gada 13.jūnija NILLTPFNL grozījumiem likumā tika nostiprināta vienāda pieeja klientu – juridisku personu PLG noskaidrošanā, kā arī risināta situācija, ka daļa no juridiskajām personām, kas bija reģistrētas LR UR līdz 2017.gada 1.decembrim, nebija izpildījušas NILLTPFNL noteikto pienākumu iesniegt ziņas LR UR par to PLG. Kā trūkums jānorāda, ka 2019.gada 13.jūnijā veiktie grozījumi paredz ārvalstu komersantu filiālēm un pārstāvniecībām iesniegt informāciju LR UR par to PLG, tikai ar 2020.gada 1.jūliju.

Kā nozīmīgākie trūkumi NILLTPFN regulējumā attiecībā uz parāda atgūšanas pakalpojumu sniegšanas nozari norādāmi:

- ✓ daļa no parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzējiem, proti, parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzēji, kuri atgūst parādus tikai no juridiskām personām, nav pakļauti licencēšanas prasībām;
- ✓ NILLTPFNL paredz vienlīdz apjomīgas prasības attiecībā uz iekšējās kontroles sistēmas izstrādi visiem tā subjektiem, neatkarīgi no konkrētās nozares darbības specifikas, apmēra un nozarei piemītošā NILLTPF riska līmeņa. 62% jeb 16 no 26 parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem Aptaujā ir norādījuši, ka to ieskatā, NILLTPFN jomas normatīvais regulējums attiecībā uz parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem ir uzskatāms par atbilstošu, savukārt 10 komersanti uzskata, ka esošajam NILLTPFN jomas regulējumam attiecībā uz parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem ir nepieciešami uzlabojumi, vai arī tas nav atbilstošs parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju nozarei. Kā būtiskāko komersanti ir norādījuši, ka NILLTPFN regulējums paredz parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju nozarei piemītošajam NILLTPF riskam nesamērīgas prasības un pārlieku palielina administratīvo slogu komersantiem;
- ✓ NILLTPFNL subjektiem, lai ievērotu un izpildītu NILLTPFN prasības ir jāpārzina un jāievēro daudzu atsevišķu normatīvo aktu prasības. Normatīvo aktu sadrumstalotība rada lielu administratīvo slogu un neveicina komersantu izpratni par prasībām un to izpildi. Turklāt NILLTPFNL paredz vienlīdz stingras prasības visiem likuma subjektiem attiecībā uz iekšējās kontroles sistēmas izveidi, neatkarīgi no konkrētās nozares specifikas un piemītošā NILLTPF riska.

²⁰ Līdz 2019.gada 17.decembrim NILLTPFNL subjekti sniedza ziņojumus par aizdomīgiem darījumiem un neparastiem darījumiem. Neparastu darījumu pazīmes bija noteiktas MK Noteikumos Nr.674 un Nr.281

4. UZRAUDZĪBAS PASĀKUMU EFEKTIVITĀTE

Piešķirtais vērtējums 2018.gadā - Vidēji augsts (0,6)

PTAC kā licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju NILLTPFN jomā uzraugošās iestādes tiesības noteiktas NILLTPFNL 47.panta pirmajā daļā, t.sk., tiesības pieprasīt informāciju, kas saistīta ar likuma prasību izpildi, pieprasīt uzrādīt dokumentu oriģinālus, saņemt paskaidrojumus, veikt klātienes pārbaudes parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzēja saimnieciskās darbības veikšanas telpās, konstatēt pārkāpumus un noteikt to novēršanas termiņus, kā arī izdot ieteikumus NILLTPFNL noteikto pienākumu izpildei.

Savukārt NILLTPFNL 78.pants nosaka sankcijas, ko PTAC kā uzraugošā iestāde ir tiesīga piemērot licencētajiem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem, t.sk., arī par informācijas, kas nepieciešama parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzēja darbības atbilstības izvērtēšanai.

Papildus MK noteikumu Nr.64 9.9.apakšpunkts nosaka pienākumu parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem, kas grib saņemt speciālo atļauju (licenci), izstrādāt NILLTPFNL prasībām atbilstošu iekšējās kontroles sistēmu. Šī prasība ir attiecināma arī uz speciālās atļaujas (licences) pārreģistrāciju.

Savukārt MK Noteikumu Nr.705 59.punkts paredzēja pienākumu PTAC licencētajiem parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzējiem pirmo reizi pēc minēto noteikumu stāšanās spēkā, iesniegt to izstrādātās NILLTPFN procedūras un politikas PTAC līdz 2019.gada 1.februārim. Gadījumā, ja jau iesniegtajā NILLTPFN politikā un/vai procedūrā tiek veiktas būtiskas izmaiņas, vai arī parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzējs ir izstrādājis jaunu NILLTPFN iekšējās kontroles sistēmu, tam ir pienākums saskaņā ar MK Noteikumu Nr.705 14.punktu jauno vai pārskatīto NILLTPFN procedūru un politiku iesniegt PTAC 10 dienu laikā pēc izmaiņu apstiprināšanas.

2019.gadā PTAC veica grozījumus 2014.gada 8.septembra iekšējās kārtības noteikumos Nr.15 “Speciālās atļaujas (licences) parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzējiem izsniegšanas, pārreģistrācijas, grozījumu veikšanas, apturēšanas, anulēšanas un prasību uzraudzības kārtībā” (turpmāk – Kārtība), iekļaujot tajos sadaļu par NILLTPFN un starptautisko un nacionālo sankciju ievērošanas uzraudzību. Ar minētajiem grozījumiem Kārtībā tika noteikts, kā PTAC veic NILLTPFN un sankciju prasību ievērošanas uzraudzību, t.i., piemērojot uz risku novērtējumā balstītu pieeju un ņemot vērā NRA un Nacionālajā terorisma finansēšanas un proliferācijas finansēšanas risku ziņojumā un PTAC nozares risku novērtējumā identificētos riskus, kā arī PTAC risku profilēšanas matricu. Atsevišķi Kārtībā ir izdalīts, kāda informācija tiek ņemta vērā parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzēju neklātienes pārbaudes ietvaros un kas tiek vērtēts klātienes pārbaudes ietvaros.

Licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju darbības uzraudzībai NILLTPFN jomā vērtējamā periodā PTAC noteiktas 2,5 amata vietas. 2018.gadā NILLTPFN jomā parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju darbību uzraugošie darbinieki, apmeklēja 1 semināru un 5 kursus, t.sk., arī NILLTPFN jomā, kā arī Pasaules Bankas organizētos kursus NILLTPFN jomā uzraugošajām iestādēm. Savukārt 2019.gadā - 1 Finanšu nozares asociācijas organizēto semināru un 2 konferences par NILLTPFN jomas aktualitātēm.

Vērtējamā periodā 2017./2018.gadā parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju uzraudzība tika uzsākta, iegūstot vispārēju informāciju par to uzņēmējdarbības jomām (papildus jomām, kurās tie darbojas), jau ieviesti un īstenotajiem kontroles pasākumiem attiecībā uz NILLTPFN jomu un

vispārēju likuma prasību izpildi. Neklātienēs pārbaudēs iegūtā informācija tiek izmantota, lai plānotu turpmākos uzraudzības pasākumus, t.sk., apmācības.

Savukārt attiecībā uz nozares uzraudzību 2019.gadā, PTAC:

1) ņemot vērā neklātienēs uzraudzības ietvaros iegūto informāciju un parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju izstrādāto un iesniegto NILLTPFN politiku un procedūru kvalitāti, sagatavoja mācību materiālus un 2019.gada 11.janvārī novadīja semināru PTAC uzraugāmajiem NILLTPFN subjektiem. Uzaicinājums piedalīties mācībās tika nosūtīts tiem uzraugāmajiem parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzējiem, kuru darbinieki 2017./2018.gadā nebija apmeklējuši apmācības NILLTPFN jomā, vai kuru sniegtā informācijas par NILLTPFN prasību izpildi radīja šaubas vai komersants izprot NILLTPFN normatīvo aktu prasības;

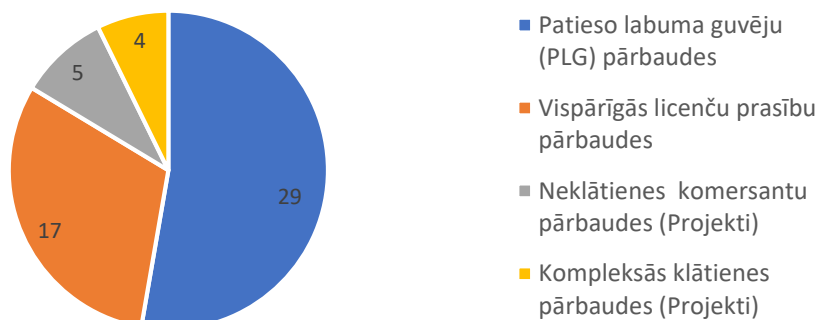
2) lai veicinātu vienotu izpratni par NILLTPFN, Sankciju likuma un Noteikumu Nr.705 prasību piemērošanu un sniegtu praktisku palīdzību to izpildē, PTAC izstrādāja Vadlīnijas Nr.7 "PTAC uzraugāmajiem NILLTFNL un Sankciju likuma subjektiem" (Vadlīnijas Nr.7), kas apstiprinātas 2019.gada 12.jūnijā un ir pieejamas PTAC mājas lapā;

3) lai noteiktu pamatprincipus, kādā veidā PTAC izvērtē veicamās darbības, lai novērstu NILLTPFN pārkāpumus un noteiktu vienotus principus sankciju piemērošanā PTAC licencētajiem patērētāju kredītēšanas pakalpojumu sniedzējiem un parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzējiem, izstrādāja iekšējai lietošanai paredzētas Vadlīnijas Nr.9 "Sankciju par NILLTFNL pārkāpumiem noteikšanai un piemērošanai nebanku kredītu devējiem un parādu ārpustiesas pakalpojumu sniedzējiem" (Vadlīnijas Nr.9);

4) ievērojot PTAC 2019.gada plānā noteiktās prioritātes, PTAC 2019.gada 1.jūlijā uzsāka īstenot uzraudzības projektu "Parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju iekšējās kontroles sistēmas (IKS) un to darbības atbilstība normatīvo aktu prasībām attiecībā uz noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizācijas, terorisma finansēšanas un proliferācijas novēršanu" (turpmāk – Projekts) ar mērķi pārbaudīt parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzēju darbības atbilstību NILLTPFN un Noteikumu Nr.705 prasībām, t.sk., pārbaudīt un izvērtēt parādu atgūšanas pakalpojuma sniedzēju darbību, lai konstatētu, vai tie novērtē un dokumentē NILLTPF riskus, ir ieviesuši normatīvajiem aktiem atbilstošu un efektīvu IKS, vai ikdienā darbojas saskaņā ar izstrādātajām un apstiprinātajām procedūrām, vai ir veikuši starptautisko un nacionālo sankciju risku novērtējumu un izstrādājuši sankciju risku pārvaldīšanas IKS. Projekta ietvaros tika veiktas 4 klātienēs un 5 neklātienēs (t.i., NILLTPFN politiku un procedūru) pārbaudes. Kopumā 2019.gadā PTAC veica 51 pārbaudi, detalizētu informāciju skat. Attēls Nr.2;

5) kopumā pārbaužu ietvaros PTAC izvērtēja 22 NILLTPFN procedūras, t.sk., Projekta ietvaros 12 procedūras, speciālās atļaujas (licences) izsniegšanas vai pārreģistrācijas lietas izskatīšanas ietvaros 9 procedūras, reaģējot uz uzraudzības ietvaros konstatētām pazīmēm – 1 procedūru.

Parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju veiktas
pārbaudes NILLTPFN jomā

PTAC, veicot uzraudzības pasākumus neklātienes pārbaudēs un plānojot klātienes un neklātienes pārbaudes Projekta ietvaros, piemēroja uz risku novērtējumu balstītu pieeju, proti, parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem, kas sistemātiski neievēro vai izvairās sniegt informāciju un kuru darbībā pirmšķietami konstatētas būtiskas neatbilstības, tiek piemērota stingrāka darbības uzraudzība.

Ievērojot, ka PTAC jau līdz NILLTPFNL grozījumu spēkā stāšanās brīdim, kas noteica, ka parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji kļūst par NILLTPFNL subjektiem, uzraudzīja licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju darbību un tās atbilstību citu nozarei saistošo normatīvo aktu prasībām, PTAC darbiniekiem ir labas zināšanas un izpratne par parāda atgūšanas pakalpojumu sniegšanas nozares specifiku.

5. ADMINISTRATĪVO SANKCIJU PIEEJAMĪBA UN PIEMĒROŠANA

Piešķirtais vērtējums - Vidēji augsts (0,6)

PTAC kā uzraugošā iestāde ir tiesīgs par pārkāpumiem NILLTPFN jomā, atbilstoši NILLTPFNL 78.pantam likuma subjektiem piemērot administratīvos sodus:

1. izteikt publisku paziņojumu, norādot par pārkāpumu atbildīgo personu un pārkāpuma būtību;
2. izteikt brīdinājumu;
3. uzlikt par pārkāpumu atbildīgajai personai (fiziskajai vai juridiskajai) soda naudu līdz 1 000 000 EUR;
4. apturēt vai pārtraukt darbību, tai skaitā apturēt vai anulēt licenci (sertifikātu) vai anulēt ierakstu attiecīgā reģistrā;
5. noteikt pagaidu aizliegumu par pārkāpumu atbildīgajai personai pildīt tai NILLTPFNL subjekta noteiktos pienākumus;
6. noteikt pienākumu veikt noteiktu rīcību vai atturēties no tās;
7. uzlikt par pienākumu NILLTPFNL subjektam atcelt par pārkāpumu atbildīgo personu no amata.

Sankciju par NILLTPFN normatīvo aktu prasību neievērošanu piemērošanas principi ir noteikti PTAC Kārtībā un Vadlīnijās Nr.9.

2018.gadā PTAC sodus par pārkāpumiem NILLTPFN jomā nepiemēroja²¹. Uzraudzības ietvaros vienam parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējam atkārtoti tika norādīts uz trūkumiem informācijas sniegšanā PTAC saistībā ar NILLTPFN jomu un neatbilstībām NILLTPFN procedūrā.

Savukārt 2019.gadā:

- 1) vienam parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējam tika atteikta speciālās atļaujas (licences) pārreģistrācija, tā kā iesnieguma par speciālās atļaujas (licences) pārreģistrāciju izskatīšanas ietvaros iegūtā informācija un komersanta iesniegtie dokumenti radīja pamatotas šaubas, vai komersants izprot un pārvalda tā darbībai piemītošos NILLTPF riskus;
- 2) vienam licencētam parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzējam tika anulēta speciālā atļauja (licence), tā kā tā darbībā tika konstatēti vairāki būtiski NILLTPFN un Sankciju likuma pārkāpumi.

Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa (LAPK) 166².pants²² nosaka atbildību par komercdarbību bez reģistrēšanas vai bez speciālās atļaujas (licences), izziņas vai atļaujas un komercdarbības veikšana, pārkāpjot speciālajā atļaujā (licencē), izziņā vai atļaujā minētos nosacījumus. PTAC ieskatā, LAPK noteiktais soda apmērs ir nemotivējošs un var mudināt personas nodarboties ar ārpustiesas parādu atgūšanas pakalpojumu sniegšanu bez speciālās atļaujas (licences), tādejādi, palielinot arī NILLTPF risku.

PTAC ieskatā, NILLTPFNL 78.pantā noteiktās sankcijas ir vērtējamās kā pietiekamas. Savukārt, atbilstoši Aptaujas rezultātiem, 14 no 26 (jeb 54%) PTAC licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju uzskata, ka par NILLTPFNL pārkāpumiem piemērojamie sodi ir pietiekami, savukārt 12 no 26 (jeb 46%) komersantu uzskata, ka par NILLTPFNL pārkāpumiem piemērojamie sodi ir nesamērīgi augsti. Efektīvākās sankcijas, lai atturētu no pārkāpumiem NILLTPFN jomā, komersantu ieskatā, ir: brīdinājums (norādījuši 21 no 26, jeb 81%), uzlikt par pienākumu veikt noteiktu rīcību vai atturēties no tās (19 no 26 jeb 73%) un noteikt pagaidu aizliegumu par pārkāpumu atbildīgajai personai pildīt pienākumus (norādījuši 10 no 26 jeb 38%).

6. KRIMINĀLSODU PIEEJAMĪBA UN PIEMĒROŠANA

Piešķirtais vērtējums - Vidēji augsts (0,6)

²¹ Parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji kļuva par NILLTPFNL subjektiem 2017.gada 9.novembrī. Savukārt speciālās prasības parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem saskaņā ar MK Noteikumiem Nr.64 stājās spēkā 2019.gada 1.janvārī.

²² Spēkā līdz 2020.gada 1.jūlijam, kad stāsies spēkā Administratīvās atbildības likums (AAL). Vienlaikus ar AAL stāsies spēkā grozījumi PĀAL, kas atbilstoši 15. un 16.pantā noteiktajam paredz, ka par parāda ārpustiesas atgūšanas pakalpojuma sniegšanu bez speciālās atļaujas (licences), vai par parāda atgūšanas pakalpojuma sniegšanas turpināšanu pēc speciālās atļaujas (licences) darbības apturēšanas, anulēšanas vai tās termiņa izbeigšanās PTAC būs tiesīgs piemērot naudas sodu fiziskajai personai vai valdes loceklim no piecdesmit sešām (280 EUR) līdz četrsimt (2000 EUR) naudas soda vienībām, atņemot valdes loceklim tiesības uz laiku līdz pieciem gadiem ieņemt noteiktus amatus vai bez tā.

Krimināllikuma 195. pants paredz sodus par NILL un tas ir attiecināms uz fiziskām personām, kas legalizējušas noziedzīgi iegūtus līdzekļus vai mantu. Minētais pants, atkarībā no NILL iesaistīto personu skaita un apmēra, paredz tādu soda veidus kā piespiedu darbs, naudas sods, īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai brīvības atņemšanu no viena līdz divpadsmit gadiem (liela apjoma NILL vai organizētā grupā), ar vai bez mantas konfiskācijas un ar probācijas uzraudzību uz laiku līdz trim gadiem vai bez tās.

Krimināllikuma 79.² pants paredz sodus par terorisma finansēšanu, kā soda veidus paredzot brīvības atņemšanu no astoņiem līdz divdesmit gadiem, ar vai bez mantas konfiskācijas un ar vai bez probācijas uzraudzības.

Savukārt Krimināllikuma 73.¹ pants paredz, ka par masveida iznīcināšanas ieroču izgatavošanas, glabāšanas, pārvietošanas, lietošanas vai izplatīšanas finansēšanu, atkarībā no apmēra, soda ar mūža ieslodzījumu vai brīvības atņemšanu no astoņiem līdz divdesmit gadiem, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas.

Krimināllikuma 84.pants paredz, ka par starptautisko organizāciju noteikto sankciju vai par Latvijas Republikas noteikto nacionālo sankciju pārkāpšanu, atkarībā no radītā kaitējuma un iesaistīto personu skaita, soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz četriem gadiem (būtiska kaitējuma gadījumā līdz pieciem gadiem) vai ar īslaicīgu brīvība atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu.

Atbilstoši licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju sniegtajai informācijai to darbinieki 2017.-2019.gadā nav bijuši iesaistīti kriminālprocesos kā apsūdzētie vai aizdomās turamie par NILL, kā arī nav notiesāti.

PTAC rīcībā nav informācijas par notiesājošiem spriedumiem laika periodā no 2017. līdz 2019.gadam, kur NILL un/vai terorisma finansēšanā būtu iesaistīts kāds no licencētajiem parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem vai to darbiniekiem.

7. DARBĪBAS UZSĀKŠANAS KONTROLE UN EFEKTIVITĀTE

Piešķirtais vērtējums - Augsts (0,7)

Saskaņā ar MK noteikumiem Nr.64 PTAC izsniedz, pārreģistrē, aptur un anulē speciālo atļauju (licenci) parāda atgūšanas pakalpojumu sniegšanai.

MK Noteikumi Nr.64 nosaka:

- 1) prasības parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzējam, lai tas varētu saņemt vai pārreģistrēt speciālo atļauju (licenci);
- 2) parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēja pienākumus attiecībā uz informācijas sniegšanu PTAC;
- 3) gadījumus, kad PTAC ir tiesīgs lemt par speciālās atļaujas (licences) apturēšanu un anulēšanu.

PTAC ir izstrādāta iekšējā Kārtība iesniegumu speciālās atļaujas (licences) saņemšanai un iesniegto dokumentu izvērtēšanai. Gadījumos, ja iesniegta nepilnīga informācija vai konstatētas neatbilstības normatīvo aktu prasībām, PTAC sniedz parādu atgūšanas pakalpojuma sniedzējam norādījumus un/vai pieprasa papildus dokumentus un informāciju. Protokollēmumu par speciālās atļaujas (licences) izsniegšanu, pārreģistrāciju, grozīšanu, apturēšanu, atjaunošanu un anulēšanu,

t.sk., arī gadījumos, kad parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzēja darbībā konstatēti būtiski NILLTPFN normatīvo aktu pārkāpumi, sastāda Parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju speciālās atļaujas (licences) izsniegšanas komisija, savukārt lēmumu uz saņemtās informācijas pamata pieņem PTAC direktors

PTAC licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju nozares uzraudzību īsteno Otrā finanšu pakalpojumu uzraudzības daļa, kurai ir piecas amata vietas.²³ Savukārt NILLTPFN jomas uzraudzībai nozarē noteiktas 2,5 amata vietas.

Saskaņā ar MK noteikumu Nr.64 9.8.apakšpunktu²⁴, lai saņemtu speciālo atļauju (licenci) parāda atgūšanas pakalpojumu sniegšanai, parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzējs (ja parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzējs ir fiziska persona) vai kāds no padomes vai valdes locekļiem vai pārstāvētītiesīgajiem biedriem (ja parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzējs ir komersants), vai tā darbinieki, kuru pienākumos ietilpst parāda atgūšana, nedrīkst būt krimināli sodīti par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, par ko paredzēta atbildība [Krimināllikuma IX, X, XII, XIII, XIV, XV, XVI, XVII, XVIII, XIX](#) vai [XX nodaļā](#), izņemot gadījumu, ja sodāmība ir dzēsta.

Līdz ar to, izskatot iesniegumu speciālās atļaujas (licences) izsniegšanai vai pārreģistrācijai, tiek pārbaudīta informācija par fiziskas personas pakalpojumu sniedzēja vai komersanta padomes, valdes, pārstāvētītiesīgo biedru un darbinieku, kuru pienākumos ietilpst parāda atgūšana, sodāmību, tādējādi, novēršot iespēju, ka speciālo atļauju (licenci) varētu saņemt persona, kas ir krimināli sodīta par NILL, terorisma finansēšanu, proliferācijas finansēšanu vai starptautisko vai nacionālo sankciju pārkāpšanu.

2018.gada 27.februāra grozījumi MK noteikumu Nr.64 9.9.apakšpunktā, kas stājas spēkā 2019.gada 1.janvārī, paredz pienākumu parādu atgūšanas pakalpojuma sniedzējam, kas vēlas saņemt speciālo atļauju (licenci) parāda atgūšanas pakalpojumu sniegšanai, izstrādāt NILLTPFN prasībām atbilstošu iekšējās kontroles sistēmu.

Savukārt MK noteikumi Nr.705 paredzēja pienākumu visiem licencētiem parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem izstrādāt NILLTPFN politiku un procedūru un līdz 2019.gada 1.februārim iesniegt to PTAC.

Attiecībā uz potenciālajiem trūkumiem jānorāda, ka normatīvajos aktos nav noteikts pienākums saņemt speciālo atļauju (licenci) tiem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem, kas atgūst parādus tikai no komersantiem un saimnieciskās darbības veicējiem, kā arī NILLTPFN nav noteikta nelicencēto parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēju, kuri atgūst parādus tikai no juridiskām personām, uzraudzības un kontroles institūcija NILLTPFN jomā.

8. NOZARES DARBINIEKU INTEGRITĀTE

Piešķirtais vērtējums - Vidējs (0,5)

Parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēju darbību reglamentējošie normatīvie akti paredz pienākumu nodrošināt par NILLTPFN jautājumiem atbildīgā darbinieka neatkarību, kā arī pienākumu regulāri informēt vadību, paškontroles veikšanu, apmācību pienākumu un citas prasības.

²³ Struktūrvienības kompetencē ietilpst arī citas funkcijas, ne tikai novērtējumā aprakstītās nozares uzraudzība

²⁴ redakcijā, kas bija spēkā līdz 2020.gada 16.janvārim

NILLTPFNL atbrīvo likuma subjektus (to darbiniekus, valdes un padomes locekļus) no juridiskās, t.sk., civiltiesiskās, atbildības, ja tas atbilstoši NILLTPFNL prasībām:

- 1) labā ticībā sniedzis ziņojumu vai informāciju FID, arī gadījumā, ja NILL, terorisma finansēšana vai proliferācijas finansēšana, vai šo darbību mēģinājumu, vai ar to saistītu citu noziedzīgu nodarījumu fakts netiek pierādīts pirmstiesas kriminālprocesā vai tiesā;
- 2) labā ticībā atturējies no tāda darījuma veikšanas, kas ir saistīts vai ir pamatotas aizdomas par NILL, terorisma finansēšanu vai proliferācijas finansēšanu, izbeidzis darījuma attiecības vai pieprasījis saistību pirmstermiņa izpildi;
- 3) iesaldējis līdzekļus pamatojoties uz FID rīkojumu.

Savukārt MK Noteikumi Nr.705 paredz pienākumu parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem nodrošināt par NILLTPFN jomu atbildīgā darbinieka neatkarību tādu lēmumu pieņemšanā, kas saistīti ar NILLTPFN prasību izpildi.

Kā liecina PTAC rīcībā esošā informācija, tad 58% jeb 15 no 26 parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem ir ieviesuši mehānismus, kā, piemēram, nodrošināt tiešu ziņošanas iespēju par jebkādam atkāpēm no iekšējām kārtībām, t.sk., arī, lai nodrošinātu, ka atbildīgajam darbiniekam neiestājas negatīvas sekas. Jāpiebilst, ka ne visiem PTAC licencētajiem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem, ņemot vērā to mazo darbinieku skaitu un kapitālsabiedrības mazo apgrozījumu, ir iespējams vai nepieciešams ieviest šādu mehānismu.

Tāpat parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzēji savās NILLTPFN procedūrās ir noteikuši, ka darbiniekiem ir aizliegts izpaust citām personām informāciju par NILLTPFN jomas atbildīgajām personām, kā arī iekšējās kārtībās ir paredzēts piemērot disciplinārsodus par pārkāpumiem NILLTPFN jomā²⁵. Atsevišķi komersanti ir norādījuši, ka iekšējās kārtības paredz piemērot disciplinārsodus par darbinieku pārkāpumiem, neizdalot atsevišķi pārkāpumus NILLTPFN jomā.

Atbilstoši PTAC rīcībā esošai informācijai, laika periodā no 2017. līdz 2019.gadam licencētie parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji nav piemērojuši darbiniekiem disciplinārsodus par NILLTPFN pārkāpumiem.

Saskaņā ar NILLTPFNL 7.panta pirmās daļas 8.punktu parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzējam, izveidojot iekšējās kontroles sistēmu jāparedz darbinieku tiesības, pienākumus un atbildību, kā arī darbinieku profesionālās kvalifikācijas un atbilstības standartus, pildot šā likuma prasības.

2019.gada 13.jūnija NILLTPFNL grozījumi, kas stājās spēkā 2019.gada 29.jūnijā, paredz pienākumu likuma subjektiem izstrādāt par NILLTPFN jomas prasību ievērošanu atbildīgā darbinieka, t.sk., arī no augstākās vadības, novērtēšanas politiku un dokumentēt novērtējumu, kas apliecina, ka atbildīgais darbinieks atbilst normatīvajos aktos un konkrētā parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzēja iekšējās NILLTPFN politikās un procedūrās noteiktajām prasībām, lai nodrošinātu darbības atbilstību NILLTPFNL prasībām. Papildus minētie grozījumi nosaka prasības, kādām jāatbilst par NILLTPFN prasību ievērošanu atbildīgajam darbiniekam vai pretendentam, t.sk., attiecībā uz personas reputāciju un sodāmību, kā arī pienākumu izstrādāt atbildīgā darbinieka darbības uzraudzības kārtību.

Līdz ar minēto grozījumu stāšanās spēkā tika samazināta iespēja, ka par NILLTPFN jomas atbildīgo darbinieku varētu kļūt persona, kas ir bijusi sodīta par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, vai tai ir piemērotas sankcijas par NILLTPFN jomas normatīvo aktu pārkāpumiem,

²⁵ Atbilstoši Aptaujas rezultātiem, disciplinārsodus par NILLTPFN pārkāpumiem iekšējās kārtībās ir paredzējuši 10 no 26 parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem.

vienlaikus samazinot iespēju, ka atbildīgais darbinieks varētu ļaunprātīgi izmantot NILLTPFNL un likuma subjekta iekšējās procedūrās noteiktos aizsardzības mehānismus un nostiprinātās tiesības attiecībā uz lēmumu pieņemšanu.

9. NOZARES DARBINIEKU ZINĀŠANAS PAR NILLTPFN

Piešķirtais vērtējums - Vidējs (0,5)

Saskaņā ar NILLTPFNL 9.pantu likuma subjektiem jānodrošina, lai atbildīgie darbinieki pārzina ar NILLTPF saistītos riskus, NILLTPFN regulējošos normatīvos aktus, kā arī veic regulāru darbinieku apmācību, lai pilnveidotu viņu prasmi konstatēt aizdomīgus darījumus un to pazīmes un izpildīt iekšējās kontroles sistēmā paredzētās darbības.

Atbilstoši NILLTPFNL 10.panta 2.¹ daļas 1.punktam, kas stājās spēkā 2019.gada 29.jūnijā, parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzējiem ir pienākums izstrādāt par šā likuma prasību ievērošanu atbildīgā darbinieka (t.sk., no augstākās vadības) novērtēšanas politiku un dokumentēt novērtējumu, kas apliecina, ka attiecīgais darbinieks atbilst normatīvajos aktos un konkrētā parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēja iekšējās politikās un procedūrās noteiktajām prasībām, lai nodrošinātu darbības atbilstību likuma prasībām.

Neklāties pārbaužu ietvaros, PTAC konstatēja, ka parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem ne vienmēr iekšējās kārtībās zināšanas NILLTPFN jomā tiek noteiktas kā viens no kritērijiem atbildīgā darbinieka novērtēšanā (atbilstoši Aptaujas rezultātiem 92% jeb 24 no 26 komersantiem ir noteikuši kritērijus, kādiem ir jāatbilst par NILLTPFN jomu atbildīgajam darbiniekam, tomēr kā obligātas prasības visbiežāk ir norādītas NILLTPFNL 10.¹pantā minētās minimālās prasības attiecībā uz personas reputāciju un sodāmību, nevis personas zināšanas un/vai pieredze NILLTPFN jomā).

PTAC licencēto parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēju atbildīgo darbinieku zināšanas NILLTPFN jomā 2017.-2018.gadā netika pārbaudītas. Savukārt 2019.gadā PTAC klāties pārbaudēs papildus intervijā noskaidrotajam, lūdza parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēja par NILLTPFN jomu atbildīgajam darbiniekam aizpildīt testu, lai gūtu priekšstatu par darbinieku zināšanām NILLTPFN jomā. Izvērtējot atbildīgo darbinieku aizpildītos testus, PTAC konstatēja, ka atsevišķu (3) parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju NILLTPFN darbinieku zināšanas nebija pietiekamas. Pēc PTAC klāties pārbaudēs konstatētā 2 gadījumos parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji iecēla citu par NILLTPFN jomu atbildīgu darbinieku, savukārt vienā gadījumā parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēja par NILLTPFN jomu atbildīgais darbinieks tika nosūtīts uz ārējām apmācībām un papildus iecelts vēl viens par NILLTPFN prasību ievērošanu atbildīgais darbinieks.

MK noteikumu Nr.705 9.-13.punkti nosaka prasības licencētajiem parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem attiecībā uz NILLTPFN apmācību biežumu, proti, apmācībām jānotiek ne retāk kā reizi gadā, obligāti apskatāmajiem jautājumiem un pienākumu dokumentēt informāciju par darbinieku apmācībām un zināšanu pārbaudes rezultātiem.

Klāties pārbaužu ietvaros PTAC konstatēja, ka ne visi parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji dokumentē darbinieku apmeklētās apmācības, vai arī to Darbinieku apmācību žurnālos norādīta nepietiekama informācija, piemēram, izpaliek informācija par apmācībās apskatītajām tēmām vai zināšanu pārbaudi un tās rezultātiem.

Parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzēji PTAC snieguši informāciju, ka 2017.gadā 9 parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju darbinieki ir apmeklējuši NILLTPFN apmācības, t.sk., apmācībās, ko organizējuši paši parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji, un apmācības, kas notikušas uzņēmumu grupas ietvaros. Kopumā 2017.gadā apmācībās piedalījušās 99 licencēto parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēju darbinieki, t.sk., 9 darbinieki, kas atbildīgi par NILLTPFN jomu un 7 valdes locekļi, kas atbildīgi par NILLTPFN jomu (kopējais licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju darbinieku skaits 2017.gadā bija 388²⁶). Viens licencētais parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzējs 2017. gadā novadīja iekšējas apmācības par NILLTPFNL prasību ieviešanu visiem uzņēmuma darbiniekiem.

2018.gadā 18 licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju darbinieki apmeklēja apmācības NILLTPFN jomā, t.sk., iekšējās mācības un mācības grupas uzņēmumiem. Kopumā 2018.gadā apmācībās piedalījās 305 darbinieki (kopējais licencēto parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēju darbinieku skaits 2018.gadā 435²⁷), no tiem 40 par NILLTPFN jomu atbildīgie darbinieki, 27 valdes locekļi, kuri atbildīgi par NILLTPFN prasību ievērošanu un 238 darbinieki, kas nav saistīti ar lēmumu pieņemšanu NILLTPFN jomā. 2018.gadā jau 3 no PTAC licencētajiem tirgus dalībniekiem ir novadījuši iekšējas apmācības par NILLTPFNL prasību ieviešanu visiem sava uzņēmuma darbiniekiem.

2019.gadā 22 licencēto parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzēju darbinieki apmeklēja apmācības NILLTPFN un sankciju risku pārvaldīšanas jomā, t.sk., iekšējās mācības un mācības grupas uzņēmumiem. Kopumā 2019.gadā dažādas NILLTPFN apmācības – gan pašu komersantu izstrādātas par NILLTPFN normatīvo aktu prasībām un iekšējās kontroles sistēmu, gan padziļinātas ārējās apmācības, gan Ārlietu ministrijas organizētos seminārus par sankciju aktualitātēm, apmeklēja 403²⁸ parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju darbinieki, no tiem 38 par NILLTPFN jomu atbildīgie darbinieki, 30 par NILLTPFN jomu atbildīgie valdes locekļi un 327 darbinieki, kas nav saistīti ar lēmumu pieņemšanu NILLTPFN jomā. Kopējais licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju darbinieku skaits 2019.gadā bija 439, t.sk., 44 NILLTPFN jomā strādājošie darbinieki.

Tādējādi trīs gadu laikā būtiski ir palielinājies apmācības apmeklējušo darbinieku skaits, kas liecina, ka nozares komersanti apzinās un ievēro NILLTPFNL noteiktās prasības attiecībā uz darbinieku apmācībām. Pieaugums apmācības apmeklējušo darbinieku skaitā, jo īpaši gadījumos, kad komersants ir paredzējis obligātās iekšējās apmācības, kopumā uzlabo nozares izpratni par NILLTPF riskiem un mazina parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju ievainojamību.

NILLTPFN jomā šobrīd nav pieejamas apmācību programmas, kas būtu paredzētas tieši parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēju darbiniekiem, izņemot, ja paši likuma subjekti ir tādas izstrādājuši iekšējai lietošanai. Atbilstoši PTAC rīcībā esošai informācijai, 69% jeb 18 no 26 parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem ir izstrādājuši iekšējos mācību materiālus darbiniekiem par NILLTPFN prasībām. Šāda komersantu rīcība liecina, ka tie apzinās NILLTPFN prasību ievērošanas būtiskumu un veic pasākumus, lai nodrošinātu, ka to darbinieki ir zinoši NILLTPFN jomā, tādējādi mazinot risku, ka parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējs varētu tikt izmantots NILLTPF.

²⁶ Informācija no LR UR datubāzes

²⁷ Informācija no LR UR datubāzes

²⁸ Informācija ir par kopējo darbinieku skaitu, kas 2019.gadā apmeklējuši dažādas NILLTPFN apmācības, t.sk., arī tie darbinieki, kas ir apmeklējuši vairākas atšķirīgas apmācības

Nemot vērā neklātienas uzraudzības ietvaros iegūto informāciju un parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju izstrādāto un iesniegto NILLTPFN politiku un procedūru kvalitāti, PTAC 2018.gada nogalē uzsāka darbu pie mācību materiālu izstrādes un 2019.gada 10.janvārī novadīja semināru PTAC uzraugamajiem NILLTPFNL subjektiem ar mazāku pieredzi NILLTPFN jautājumos. Uzaicinājums piedalīties mācībās tika nosūtīts tiem uzraugamajiem parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzējiem, par kuru zināšanām un NILLTPFNL prasību izpildi pēc komersanta iesniegtās informācijas izvērtēšanas radās šaubas. Kopā PTAC rīkotajās apmācībās piedalījās 15 parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju 19 darbinieki.

Pamatojoties uz līdzšinējo nozares izpēti un uzraudzībā gūto pieredzi, PTAC strādā pie otrā mācību cikla, kurā vairāk tiks apskatītas nozarei specifiski izvirzītās prasības un izklāsts par klātienes un neklātienes pārbaudēs konstatētajiem pārkāpumiem un biežāk pieļautajām neatbilstībām. Apmācības pakalpojumu sniedzējiem plānotas 2020.gadā.

10. ATBILSTĪBAS FUNKCIJAS / IKS EFEKTIVITĀTE

Piešķirtais vērtējums – Vidējs (0,5)

Visi licencētie parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēji ir iesnieguši informāciju par NILLTPFN jomas atbildīgajiem darbiniekiem un/vai valdes locekļiem (atbilstoši uzņēmuma lielumam atsevišķiem parādu atgūvējiem NILLTPFN jomas atbildīgā darbinieka funkcijas pilda par NILLTPFN jomu atbildīgais valdes loceklis). Tāpat visi parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji ir iesnieguši to NILLTPFN procedūras un to darbībai piemētošo NILLTPF risku novērtējumus.

2017.gadā 4 parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēji kopumā veikuši 20 drošības pārbaudes saistībā ar NILLTPFN prasību ievērošanu. 2018.gadā 7 parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēji kopumā veikuši 27 drošības pārbaudes saistībā ar NILLTPFN prasību ievērošanu. Savukārt 2019.gadā 14 parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji veikuši kopumā 76 drošības pārbaudes.

Atbilstoši 2018.gada aprīļa 27 parādu atgūvēju neklātienes pārbaudēm²⁹ PTAC konstatējis, ka:

- ✓ 89% parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzēju identificē klientu un pārbauda iegūtos identifikācijas datus;
- ✓ 67% veic klienta pārbaudi vai darījuma padziļināto izpēti, izmanto FID mājas lapā pieejamos sankciju sarakstus;
- ✓ 63% uzsākot darījuma attiecības vai noslēdzot gadījuma rakstura darījumu, noskaidro, vai sadarbības partneris ir saistīts ar politiski nozīmīgu personu (PNP), PNP ģimenes locekli vai ar PNP cieši saistītu personu;
- ✓ 63% izvērtē situācijas, kad parādnieka vietā parādu maksā trešā persona vai vairākas šķietami nesaistītas personas;
- ✓ 48% pārliecinās par naudas līdzekļu izcelsmi parāda atmaksas gadījumā, kad parādnieks veic netipisku maksājumu;
- ✓ 59% ir noteikuši kādiem darījumiem un/vai sadarbības partneriem jāveic padziļinātā vai vienkāršotā izpēte.

²⁹ Neklātienes pārbaude veikta pirms stājās spēkā MK Noteikumi Nr.705 un grozījumi MK Noteikumos Nr.64, kas paredzēja pienākumu PTAC licencētiem parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem izstrādāt iekšējās kontroles sistēmu un iesniegt PTAC NILLTPFN procedūru.

PTAC rīcībā par 2017. - 2018.gadu nav informācijas par atteikumiem uzsākt sadarbību ar klientu vai darījuma attiecību izbeigšanu pamatojoties uz NILLTPF risku novērtējumu un NILLTPFN atbildīgā darbinieka rekomendācijām. Savukārt 2019.gadā 4 parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji ir izbeiguši vai nav uzsākuši darījuma attiecības ar klientiem, pamatojoties uz NILLTPFN jomas atbildīgā darbinieka rekomendācijām. Šāda komersantu rīcība liecina, ka parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji izprot NILLTPFN prasības un ievēro to izstrādātās iekšējās kārtības.

Atbilstoši Aptaugas rezultātiem, iemesls sadarbības izbeigšanai vai neuzsākšanai visbiežāk ir – klienti nevēlas vai atsakās sniegt klienta izpētes ietvaros lūgto informāciju, vai arī komersanti izbeidz darījuma attiecības ar tā dēvētajiem “neaktīvajiem” klientiem, kas nav nodevuši nevienu lietu parādu atgūšanai, un/vai nav reaģējuši uz parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēja lūgumu sniegt klienta izpētes ietvaros lūgto informāciju, piemēram, aizpildīt klienta anketu.

Uz 2019.gada sākumu NILLTPFN procedūras bija iesnieguši 24 parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji. Saskaņā ar MK Noteikumu Nr.705 59.punktu parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem to izstrādātās NILLTPFN procedūras bija jāiesniedz PTAC līdz 2019. 1.februārim. 5 komersanti nebija iesnieguši to NILLTPFN procedūras noteiktajā termiņā. Pēc atgādinājumu vai brīdinājumu nosūtīšanas 4 komersanti iesniedza procedūras nekavējoties, savukārt viens komersants iesniedza iesniegumu par speciālās atļaujas (licences) anulēšanu.

Ievērojot PTAC 2019.gada plānā noteiktās prioritātes 2019.gada 1.jūlijā PTAC uzsāka īstenot uzraudzības Projektu, kura ietvaros tika paredzēts pārbaudīt parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzēju darbības atbilstību NILLTPFNL un Noteikumu Nr.705 prasībām, t.sk., pārbaudīt un izvērtēt parādu atgūšanas pakalpojuma sniedzēju darbību, lai konstatētu, vai tie novērtē un dokumentē NILLTPF riskus, ir ieviesuši normatīvajiem aktiem atbilstošu un IKS, vai ikdienā darbojas saskaņā ar izstrādātajām un apstiprinātajām procedūrām, vai ir veikuši starptautisko un nacionālo sankciju risku novērtējumu un izstrādājuši sankciju risku pārvaldīšanas IKS. Projekta ietvaros tika veiktas 4 klātienes un 5 neklātienes (t.i., NILLTPFN politiku un procedūru) pārbaudes 5 parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem, kas tika izvēlēti ņemot vērā vairākus kritērijus, t.sk., uzraudzības ietvaros iegūto informāciju un līdzšinējo sadarbību ar PTAC.

Kopš parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji ir kļuvuši par NILLTPFNL subjektiem un tiem ir pienākums veikt risku novērtējumu un izstrādāt iekšējās kontroles sistēmu, vairāki mazie komersanti ir iesnieguši iesniegumus speciālās atļaujas (licences) anulēšanai. Minētais pirmšķietami ir saistīts ar apstākli, ka NILLTPFNL nosaka vienādas prasības visiem tā subjektiem, neatkarīgi no darbības apmēra, kā arī neņemot vērā nozaru specifiku.

Lai sākotnēji izstrādātu parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēja iekšējās kontroles sistēmu un veiktu NILLTPF risku novērtējumu, lielākā daļa parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju izmantoja ārpalpojumu konsultantu, t.sk., NILLTPFN jomā darbojošos speciālistu, pakalpojumus. Tomēr ne vienmēr parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju piesaistītie ārpalpojuma konsultanti ir iedziļinājušies konkrētā komersanta darbībā un izstrādājuši tieši tā darbībai atbilstošu NILLTPFN procedūru, turklāt, šie konsultanti visbiežāk ir guvuši pieredzi un zināšanas kredītiestādēs vai citās finanšu iestādēs, kur ir pieejami citādi tehnoloģiskie risinājumi, kā arī šiem NILLTPFNL subjektiem ir saistošas Finanšu un kapitāla tirgus komisijas (FKTK) normatīvo noteikumu nevis MK Noteikumu Nr.705 prasības. Līdz ar to atsevišķu parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju NILLTPFN procedūras neatbilda to saimnieciskās darbības būtībai, vai bija pārāk apjomīgas un paredzēja konkrētā komersanta saimnieciskās darbības apmēram neatbilstošas

prasības, piemēram, nebija ņemts vērā, ka parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzējam ir darījuma attiecības tikai ar kādas konkrētas nozares pārstāvjiem, vai arī to tehnoloģisko risinājumu iespējas. Atsevišķos gadījumos parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzēji pirmšķietami neievēro savā darbībā NILLTPFN procedūrā noteikto kārtību, jo to izstrādātā procedūra ir pārāk apjomīga, vispārīga vai arī paredz veikt darbības, kas nav samērīgas ar konkrētā parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzēja klienta NILLTPF risku profilu.

Atsevišķi parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji neklātienas vai klātienes pārbažu ietvaros ir paiduši viedokli, ka NILLTPFNL prasības ir pārāk smagnējas un grūti piemērojamas viņu darbībā, it īpaši gadījumos, kad PTAC ir konstatējis neatbilstības NILLTPFN normatīvo aktu prasībām. Tāpat atsevišķu parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju Aptaujā sniegtā informācija pirmšķietami rada šaubas, ka ne visi nozares pārstāvji izprot NILLTPFN prasības un to, ka PTAC ir uzraudzības iestāde, kas uzrauga kā licencētie parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji ievēro likuma prasības, un nav tiesīga norādīt, ka kādas no NILLTPFNL obligāti noteiktajām prasībām varētu nebūt saistošas parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem.

Ievērojot, ka PTAC, ņemot vērā normatīvo aktu prasības, kuras stājās spēkā no 2019.gada 1.janvāra, 2019.gadā uzsāka veikt klātienes pārbaudes, pilnvērtīgi izvērtēt parādu ārpustiesas pakalpojuma sniedzēju atbilstības funkcijas efektivitāti varēs tikai pēc tam, kad PTAC būs veicis klātienes pārbaudes visu licencēto parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju saimnieciskās darbības veikšanas vietās, izvērtējot to ieviestās iekšējās kontroles sistēmas atbilstību, t.sk., gan NILLTPFN iekšējās kontroles sistēmu, gan sankciju risku pārvaldīšanas iekšējās kontroles sistēmu.

11. DARĪJUMU UZRAUDZĪBA UN ZIŅOŠANA PAR AIZDOMĪGIEM DARĪJUMIEM

Piešķirtais vērtējums – Ļoti zems (0,2)

Saskaņā ar NILLTPFNL 7.panta pirmās daļas 5. un 6.punktos noteikto, likuma subjektiem, izstrādājot iekšējās kontroles sistēmu jāparedz kārtība, kādā, balstoties uz klienta NILLTPF risku novērtējumu, veicama klienta darījumu uzraudzība, kā arī aizdomīgu darījumu atklāšanas kārtība un kārtība, kādā likuma subjekts atturas no aizdomīga darījuma veikšanas.

Atbilstoši NILLTPFNL 1.panta 17.punktam aizdomīgs darījums ir darījums vai darbība, kas rada aizdomas, ka tajā iesaistītie līdzekļi ir tieši vai netieši iegūti noziedzīga nodarījuma rezultātā vai saistīti ar terorisma un proliferācijas finansēšanu vai šādu darbību mēģinājumu.

Saskaņā ar MK Noteikumu Nr.408 2.punktu NILLTPFNL subjekti ziņojumu iesniedz elektroniski, izmantojot FID uzturēto tīmekļvietni (<https://zinojumi.fid.gov.lv>)³⁰.

2017.gada 26.oktobra NILLTPFNL grozījumi, kas stājās spēkā 2017.gada 9.novembrī, paredzēja Ministru kabinetam izstrādāt noteikumus, kas nosaka parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem saistošas prasības NILLTPFNL noteikto pienākumu izpildei, t.sk., attiecībā uz iekšējās kontroles sistēmu un tās izveidi. Līdz ar to izdoti MK Noteikumi Nr.705, kas stājās spēkā 2019.gada 1.janvārī.

³⁰ Atbilstoši FID uzturētajā tīmekļvietnē pieejamai informācijai, ziņojumus par aizdomīgiem darījumiem var iesniegt gan kā vienreizējs ziņotājs, gan kā reģistrēts sistēmas lietotājs.

MK Noteikumi Nr.705 paredz, ka parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējam, attiecībā uz personu, kas veic parāda atmaksu, pamatojoties uz risku novērtējumu, jānosaka sliekšņi vienam maksājumam un maksājumiem gada laikā, kurus pārsniedzot, tiek uzskatīts, kas personas uzvedība ir netipiska. Tāpat MK Noteikumi Nr.705 nosaka, kādām pazīmēm parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējam jāpievērš uzmanība darījumu uzraudzības ietvaros.

2019.gadā PTAC Projekta ietvaros, veicot parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju NILLTPFN procedūru vērtēšanu un klātienēs pārbaudes, cita starpā, pārbaudīja, vai komersantiem to NILLTPFN procedūrās ir noteiktas pazīmes, kam tiek pievērsta uzmanība darījumu uzraudzības ietvaros, piemēram, balstoties uz informācijas analīzi, noteikti maksājumu sliekšņi, kurus pārsniedzot tiek uzskatīts, ka parādnieka uzvedība ir netipiska, vai definētas citas pazīmes, kas ir neraksturīgas un var liecināt par NILL. Nozares izpratni par aizdomīgu darījumu identificēšanu un ziņošanas pienākumu par aizdomīgiem darījumiem objektīvi būs iespējams novērtēt tikai pēc tam, kad būs veiktas pārbaudes pie visiem PTAC licencētajiem parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem.

Atbilstoši 2018.gada aprīlī veiktajām neklātienēs pārbaudēm neviens no licencētajiem parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem pēdējo 3 gadu periodā nebija sniedzis ziņojumu FID par neparastu vai aizdomīgu darījumu, to apstiprināja arī PTAC 2018. un 2019.gadā saņemtā informācija no FID³¹.

Savukārt 2019.gadā, atbilstoši PTAC rīcībā esošai uzraugāmo parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju sniegtajai informācijai un iesniegtajiem dokumentiem (pierādījumiem), 2 pakalpojumu sniedzēji ir snieguši ziņojumus FID. Vienā gadījumā komersants ir sniedzis ziņojumu FID, nosūtot to e-pasta vēstulē, tā kā tā rīcībā nebija visas informācijas, kas ir FID uzturētajā tīmekļvietnē pieejamajā e-pakalpojumā paredzēta kā obligāti norādāmā³². Savukārt otrajā gadījumā komersants ir sniedzis ziņojumu par NILLTPF jomā aizdomīgu darījumu, izmantojot FID uzturētajā tīmekļvietnē pieejamo e-pakalpojumu. Pēc PTAC rīcībā esošās informācijas parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējs ir iesniedzis ziņojumu kā neregistrēts sistēmas lietotājs. Līdz ar to ir iespējama datu nesakritība ar FID uzskaiti attiecībā uz sniegto ziņojumu skaitu.³³

Ievērojot FID sniegtās rekomendācijas/ieteikumus parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem ziņojumus par aizdomīgiem darījumiem vajadzētu sniegt izmantojot ziņošanas moduli "Reģistrētie ziņotāji".

2018.gada aprīļa neklātienēs pārbaudē 11 no 27 aptaujātajiem parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem ir norādījuši, ka tiem ir ierīkots aizdomīgu darījumu reģistrs, kurā tiek reģistrēta informācija par gadījumiem, kad pēc padziļinātās klienta izpētes veikšanas pieņemts lēmums neziņot FID. Savukārt no 2019.gada 1.janvāra parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem obligāti jāizveido un jāuztur darījuma attiecību un gadījuma rakstura darījumu uzraudzības informācijas apkopojums, kurā reģistrē visus aizdomīgus darījumus, t.sk., arī darījumiem, par kuriem izpētes ietvaros pieņemts lēmums neziņot FID³⁴.

Neskatoties uz iepriekš minēto, 2019.gadā klātienēs pārbaudē ietvaros PTAC konstatēja, ka lai arī komersanti ir izveidojuši reģistrus vai žurnālus, kur cita starpā reģistrēt informāciju par konstatētiem pirmšķietami aizdomīgiem darījumiem, kur padziļinātas izpētes ietvaros pieņemts

³¹ 14.03.2018. vēstule Nr.1-10/117 un 04.02.2019. vēstule Nr.1-10/109

³² Saskaņā ar MK Noteikumu Nr.408. 2.punktu NILLTPFN subjektī ziņojumu iesniedz elektroniski, izmantojot FID uzturēto tīmekļvietni (<https://zinojumi.fid.gov.lv>).

³³ Pieprasīt reģistrēta ziņotāja profila izveidi iespējams, rakstot uz elektroniskā pasta adresi info.zinojumi@fid.gov.lv.

³⁴ MK Noteikumu Nr.64 45.punkts

lēmums nesniegt ziņojumu FID, ne vienmēr komersanti šajos žurnālos ir reģistrējuši šādus darījumus.

Līdz ar to nepieciešams uzlabot parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju izpratni par ziņojumu par aizdomīgu darījumu sniegšanas būtiskumu.

12. PIEEJAMĪBA UN PIEKĻUVE INFORMĀCIJAI PAR PATIESAJIEM LABUMA GUVĒJIEM

Piešķirtais vērtējums – Vidējs augsts (0,6)

NILLTPFNL 18.² panta pirmā daļa (redakcija, kas bija spēkā līdz 2019.gada 29.jūnijam) paredz, ka juridiskām personām, kas reģistrētas LR UR vestajos publiskajos reģistros, nekavējoties, bet ne vēlāk kā 14 dienu laikā no attiecīgas informācijas uzzināšanas dienas jāiesniedz informācija par tās patieso labuma guvēju (PLG) LR UR, norādot personas vārdu, uzvārdu, personas kodu, kā arī informāciju par personu, ar kuras starpniecību PLG īsteno kontroli. Savukārt gadījumā, ja PLG nav personas koda, papildus iesniedzot informāciju LR UR jānorāda PLG dzimšanas datums, personu apliecinoša dokumenta numurs un izdošanas datums, valsts un iestādi, kas dokumentu izdevusi, valstspiederību un pastāvīgās dzīvesvietas valsti. Dokumenti, kas apliecina veidu, kādā PLG īsteno kontroli pār juridisko personu, LR UR nav jāiesniedz, bet tiem jāglabājas pie pašas juridiskās personas³⁵.

Savukārt ar 2019.gada 13.jūnija grozījumiem, kas stājās spēkā 2019.gada 29.jūnijā, minētā tiesību norma tika grozīta un paredz, ka turpmāk LR UR, lai pārliecinātos par iesniegtās informācijas ticamību, ir tiesīgs pieprasīt juridiskai personai, iesniedzot ziņas par tās PLG vai reģistrējot PLG izmaiņas:

1. PLG īstenotās kontroles dokumentāro pamatojumu;
2. dokumentus, kas apstiprina PLG identificējošās informācijas atbilstību (piemēram, notariāli apliecinātu personu apliecinoša dokumenta kopiju, ārvalsts iedzīvotāju reģistra izziņu vai citus pielīdzināmus dokumentus);
3. dokumentu, kas pamato apliecinājumu, ka PLG noskaidrot nav iespējams.

Izņēmums, kad juridiska persona var nesniegt ziņas par tās PLG ir gadījumā, ja PLG ir akcionārs tādā akciju sabiedrībā, kuras akcijas ir iekļautas regulētajā tirgū, un veids, kādā tiek īstenota kontrole pār juridisko personu, izriet tikai no akcionāra statusa³⁶.

LR UR datubāzē reģistrētā informācija par PLG ir publiski pieejama jebkurai personai par attiecīgu samaksu.³⁷

Klienta izpētes ietvaros, NILLTPFNL uzliek par pienākumu visiem likuma subjektiem noskaidrot klientu PLG un, balstoties uz risku novērtējumā balstītu pieeju, veikt nepieciešamos pasākumus, lai pārliecinātos, vai noskaidrotais klienta PLG faktiski ir klienta PLG. Papildus

³⁵ NILLTPFNL 18.¹ panta ceturtnā daļa

³⁶ NILLTPFNL 18.² panta sestā daļa

³⁷ Kopš 2020.gada 7.janvāra, kad stājās spēkā grozījumi likumā “Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru”, LR UR ziņas un dokumentus, kas iekļauti reģistrācijas lietas publiskajā daļā, t.sk., informāciju par juridisko personu PLG, tiešsaistes datu pārraides režīmā sniedz bez maksas. Minētās ziņas un dokumenti bez maksas pieejami tīmekļvietnē info.ur.gov.lv.

prasības attiecībā uz licencēto parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēju pienākumu noskaidrot klientu PLG nosaka MK noteikumi Nr.705.

Atbilstoši NILLTPFNL 18.panta trešajā daļā (redakcija, kas bija spēkā līdz 2019.gada 29.jūnijam) noteiktajam, parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji varēja noskaidrot klienta PLG vienā no šādiem veidiem:

- 1) saņemot klienta apstiprinātu paziņojumu par PLG;
- 2) izmantojot ziņas vai dokumentus no Latvijas Republikas vai ārvalsts informācijas sistēmām;
- 3) patstāvīgi noskaidrojot PLG, ja ziņas par to nevar iegūt citādi.

Savukārt ar 2019.gada 13.jūnija grozījumiem NILLTPFNL tika noteikts, ka likuma subjektiem sākotnēji klienta PLG jānoskaidro izmantojot ziņas no LR UR, papildus, ņemot vērā klienta NILLTPF risku novērtējumu, noskaidrojot klienta PLG vienā no šiem veidiem:

- 1) saņemot klienta apstiprinātu paziņojumu par PLG;
- 2) izmantojot ziņas vai dokumentus no Latvijas Republikas vai ārvalsts informācijas sistēmām;
- 3) patstāvīgi noskaidrojot PLG, ja ziņas par to nevar iegūt citādi.

Papildus iepriekš minētajam, 2019.gada 13.jūnija grozījumi paredzēja risinājumu situācijai, kad ievērojams skaits juridisko personu, pretēji NILLTPNL noteiktajam, nebija iesniegušas informāciju LR UR par to PLG, proti, tika noteikts, ka LR UR būs tiesīgs vienkāršotā kārtībā likvidēt tās juridiskās personas, kas pēc LR UR nosūtīta brīdinājuma par pienākumu reģistrēt PLG, mēneša laikā neiesniegs šo informāciju. Savukārt tām juridiskām personām (zemnieku, zvejnieku saimniecībām, individuālo uzņēmumu īpašniekiem, SIA dalībniekiem – fiziskām personām, kurām pieder virs 25% kapitāldaļu, personālsabiedrību biedriem, ja to nav vairāk par 3), kas LR UR bija reģistrētas līdz 2017.gada 1.decembrim un nebija iesniegušas informāciju par PLG, NILLTPFNL grozījumi paredzēja LR UR tiesības reģistrēt šīm personām PLG pēc noklusējuma.

Līdz ar to 2019.gada 13.jūnija NILLTPFNL grozījumi būtiski uzlaboja likuma subjektu iespējas noskaidrot klientu PLG un palāvību LR UR datubāzē pieejamajai informācijai par PLG.

Arī PTAC veiktās Aptaujas ietvaros 61% parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēju ir norādījuši, ka informācija par PLG ir pieejama, t.sk., 8 (no 26) parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem ir norādījuši, ka informācija par klientu PLG ir viegli pieejama un uzticama un vēl 8, ka informācija ir viegli pieejama. Savukārt 10 parāda atgūšanas pakalpojuma sniedzēji norādījuši, ka informācija par klientu PLG ne vienmēr ir iegūstama, kas parasti tiek minēts attiecībā uz klientiem, kas nav LR reģistrētas juridiskas personas, vai arī tie ir klienti, kuriem LR UR uzturētajos reģistros ir norādīts, ka PLG noskaidrot nav iespējams, vai arī atbilstoši NILLTPFNL 18.²panta sestajai daļai juridiskā persona ir tiesīga nesniegt ziņas par tās PLG.

Papildus, lai veicinātu vienotu izpratni par NILLTPFNL un MK Noteikumu Nr.705 prasību piemērošanu un sniegtu praktisku palīdzību to izpildē, t.sk., arī attiecībā uz klientu PLG noskaidrošanu un papildus informācijas iegūšanu par klienta PLG, PTAC 2019.gadā izstrādāja Vadlīnijas Nr.7.

2017.-2018.gadā pārbaudes, par to kā un vai parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēji noskaidro klientu PLG un/vai izmanto šim nolūkam LR UR datubāzi, nebija veiktas.

Savukārt 2019.gada veikto neklātienes un klātienes pārbaūžu ietvaros konstatēts, ka parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēji visbiežāk klientu PLG noskaidro, lūdzot klientu aizpildīt PLG karti, vai arī šī informācija ir jānorāda pašam klientam, aizpildot klienta anketu, kā arī papildus

iegūstot informāciju no kāda LR UR informācijas atkalizmantotāja³⁸ un salīdzinot to ar klienta sniegto informāciju par tā PLG.

Papildus par maksu NILLTPFN atbilstības pasākumu nodrošināšanai, t.sk., klienta izpētei un tā PLG noskaidrošanai, pieejamas tādas datubāzes kā DowJones Risk & Compliance, WorldCheck, Pythagoras u.c.

Konstatētā problemātika:

- ✓ atbilstoši 2019.gada 13.jūnija NILLTPFN grozījumiem pienākums ārvalstu komersantu filiālēm un pārstāvniecībām iesniegt informāciju LR UR stājas spēkā tikai 2020.gada 1.jūlijā. Līdz ar to, gadījumā, ja parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzēja klients ir ārvalstu komersanta filiāle vai pārstāvniecība, tam nav iespējams noskaidrot šāda klienta PLG LR UR.

13. UZTICAMAS IDENTIFIKĀCIJAS INFRASTRUKTŪRAS UN NEATKARĪGU INFORMĀCIJAS AVOTU PIEEJAMĪBA

Piešķirtais vērtējums – Vidēji augsts (0,6)

Kā viens no klienta izpētes obligāti veicamajiem pasākumiem ir klienta identifikācija.

Atbilstoši NILLTPFN 12.pantam, klientu fizisko personu identificē pēc personu apliecinoša dokumenta – pases vai personas apliecības, savukārt fizisku personu – nerezidentu, pēc personu apliecinoša dokumenta, kas tam dot tiesības ieceļot un uzturēties Latvijas Republikā.

Pārbaudīt, vai personas uzrādītais personu apliecinošais dokuments ir derīgs, ir iespējams pieslēdzoties Iekšlietu ministrijas Informācijas centra Nederīgo dokumentu reģistram, t.sk., izmantojot portālā www.latvija.lv pieejamo e-pakalpojumu “Dokumenta pārbaude Nederīgo dokumentu reģistrā”³⁹.

Savukārt ārvalstu izsniegto personu apliecinošu dokumentu derīgumu vai nederīgumu, to izskatu, kā arī tiem piemītošās drošības pazīmes, iespējams noskaidrot Eiropas Savienības Padomes mājas lapā⁴⁰.

Klientu juridisko personu identificē pieprasot uzrādīt dokumentus, kas apliecina juridiskās personas nosaukumu, juridisko formu un dibināšanu vai tiesisko reģistrāciju, iegūstot juridisko un saimnieciskās darbības veikšanas adresi, kā arī identificējot klienta pārstāvēttiesīgo personu. Klienta – juridiskas personas identificēšanai nepieciešamo informāciju un informāciju par juridiskās personas pārstāvēttiesīgām personām iespējams iegūt LR UR⁴¹.

Pastāv ļoti laba identifikācijas infrastruktūra, kuru izmantojot likuma subjekti var paļauties klientu datu pārbaudē un noskaidrošanā, piemēram:

³⁸ Visbiežāk tiek izmantots Lursoft.lv, kuram kā priekšrocība tiek norādīta iespēja saņemt NILLTPFN izziņu, turklāt, Lursoft.lv nodrošina datu salīdzināšanu ar FID tīmekļvietnē pieejamo konsolidēto sankcionēto personu sarakstu, kā arī nodrošina piekļuvi Eiropas Biznesa reģistram, Lielbritānijas biznesa reģistram u.c. maksas datubāzēm.

³⁹ <https://www.latvija.lv/Epakalpojumi/EP22/Apraksts>

⁴⁰ <https://www.consilium.europa.eu/prado/lv/prado-start-page.html> (Atbilstoši mājas lapā sniegtajai informācijai Personu apliecinošu un ceļošanas dokumentu publiskais reģistrs ir izstrādes procesā)

⁴¹ <https://info.ur.gov.lv/#/data-search>

I. Publiskās datu bāzes:

- 1) LR UR datu bāzes;
- 2) Nederīgo dokumentu reģistrs;
- 3) Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes reģistri⁴²;
- 4) VID publiskojamās datu bāzes⁴³;
- 5) Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras datu bāzes⁴⁴;

II. Privātās datu bāzes:

- 1) Lursoft datubāzes;
- 2) firmas.lv datu bāzes;
- 3) Kredītinformācijas biroju⁴⁵ datu bāzes;
- 4) citu parāda ārpustiesas atgūšanas pakalpojumu sniedzēju datubāzes par parādnieka saistību izpildes vēsturi.

Lai gan pastāv gan publiskas, gan privātpersonu veidotas informācijas sistēmas klientu un to PLG datu pārbaudīšanai, tomēr tās pamatā ir par maksu⁴⁶, ar pakalpojumu sniedzēju slēdzams līgums informācijas iegūšanai un izmantošanai. Savukārt PLG informācijas noskaidrošana var būt ierobežota vai apgrūtināta klienta – juridiskās personas sarežģītas struktūras dēļ (mātes un meitas uzņēmumi, trasti, ārvalstīs dibināti uzņēmumi u.tml.), kā arī gadījumos, kad LR UR šāda informācija nav pieejama (piemēram, klients ir ārvalstu komersanta filiāle, par kuru PLG informācija vērtējamā periodā LR UR nav pieejama).

Atbilstoši 2018.gada aprīļa PTAC veiktajai neklātienes pārbaudei 89% uz to brīdi licencētie parādu atgūšanas pakalpojumu sniedzēji norādīja, ka tie identificē klientu un pārbauda tā identifikācijas datus. PTAC rīcībā nav informācijas par gadījumiem, kad klienta izpētes ietvaros parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējs būtu konstatējis viltotus personu apliecinošus dokumentus.

85 % jeb 22 no 26 parāda atgūšanas pakalpojumu sniedzējiem Aptaujas ietvaros ir norādījuši, ka tiem ir pieejami publiski ticami reģistri, kuros ir iespējams pārliecināties par personu identificējošo dokumentu īstumu. Atsevišķi komersanti ir norādījuši, ka tiem ir pieejami publiski ticami reģistri Latvijas Republikā izdotu personu apliecinošu dokumentu pārbaudei, bet nav pieejami šādi reģistri, lai pārliecinātos par ārvalstīs izsniegto personu apliecinošo dokumentu derīgumu.

⁴² <https://www.pmlp.gov.lv/lv/sakums/pakalpojumi/e-pakalpojumi/> (piemēram, iedzīvotāju reģistrs)

⁴³ <https://www6.vid.gov.lv/> (piemēram, datu bāze par nodokļu parādiem)

⁴⁴ <https://www.vsaa.gov.lv/pakalpojumi/e-pakalpojumi/e-pakalpojumi-ar-saiti-uz-portal-latvija-lv/e-izzinas/>

⁴⁵ AS “Kredītinformācijas Birojs” un AS “CREFO Birojs”

⁴⁶ Izņemot e-pakalpojumu “Dokumentu pārbaude Nederīgo dokumentu reģistrā” un kopš 2020.gada 7.janvāra LR UR datubāzē pieejamā informācija par juridisko personu dalībniekiem, pārstāvētiesīgajām personām un PLG ir pieejama bez maksas.